

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Privatinės teisės katedra**

Viliaus Mitkevičiaus,
V kurso, komercinės teisės
studijų šakos studento

Magistro darbas

Finansinių paslaugų teikimo laisvė ir įsisteigimo laisvė: atribo­jimo problemos

Vadovas: lekt. dr. T. Kontautas

Recenzentas: doc. dr. A. Smaliukas

Vilnius, 2012

TURINYS

Ižanga.....	3
1. Finansinės paslaugos: sąvoka, rūšys, turinys	6
1.1. Finansinių paslaugų apibrėžimas.....	6
1.2. Finansinių paslaugų grupės	9
1.2.1. Bankininkystės paslaugos	10
1.2.1.1. Indėlių ar kitų gražintinų lėšų priėmimas ir jų skolinimas.....	10
1.2.1.2. Mokėjimo paslaugos	12
1.2.1.3. Elektroninių pinigų leidimo paslaugos	12
1.2.2. Investicinės paslaugos.....	13
1.2.2.1. Su finansinėmis priemonėmis susijusi veikla - investicinės paslaugos	13
1.2.2.2. Fondų bei investicinių bendrovių valdymas.....	15
1.2.3. Draudimas	16
2. Paslaugų teikimo laisvė ir įsisteigimo laisvė	18
2.1. Paslaugų teikimo laisvė.....	18
2.1.1. Pasinaudojimo paslaugų teikimo laisvės sąlygos.....	19
2.1.1.1. Vykdoma veikla turi būti laikoma paslaugomis	19
2.1.1.2. Valstybės narės sienos kirtimo elementas	20
2.1.1.3. Atlygintinumas	22
2.1.1.4. Paslaugų teikimo laikinumas	23
2.2. Įsisteigimo laisvė	23
2.2.1. Įsisteigimo laisvės turinio elementai.....	25
2.2.1.1. Ekonominės veiklos vykdymas	25
2.2.1.2. Savarankiška veikla	25
2.2.1.3. Teštinė veikla.....	26
2.3. Finansinių paslaugų teikimo ir įsisteigimo laisvė Lietuvoje ir Europos Sąjungoje	27
2.3.1. Kilmės valstybės principas.....	27
2.3.2. Pranešimo procedūra.....	29
2.3.3. „Europinio paso“ ir Europos Sąjungos laisvių santykis	30
2.3.3.1. „Europinio paso“ ir Europos Sąjungos laisvių santykis: įsisteigimo laisvė.....	30
2.3.3.2. „Europinio paso“ ir Europos Sąjungos laisvių santykis: paslaugų teikimo laisvė	33
3. Finansinių paslaugų teikimo laisvės ir įsisteigimo laisvės atribojimas	37
3.1. Paslaugų teikimo laisvės ir įsisteigimo laisvės atribojimas	37
3.1.1. Valstybės narės sienos kirtimo elementas.....	38
3.1.2. Integracija į priimančiosios valstybės narės ekonomiką.....	38
3.1.2.1. Laikinumas	40
3.1.2.2. Pastovus ekonominės veiklos pagrindas	44
3.1.2.3. Veiklos centras	45
3.2. Atribojimo problemos.....	47
3.2.1. Tarpininkavimas	47
3.2.1.1. ETT praktika.....	47
3.2.1.2. Vertinimo kriterijai	49
3.2.1.3. Atvejai, kurie nėra laikomi įsisteigimu	52
3.2.2. Elektroninės mašinos	53
3.2.3. Paslaugų teikimas nuotolinio ryšio priemonėmis.....	55
Išvados	57

Literatūros sąrašas	60
Santrauka	68
Summary	69

Ižanga

Temos aktualumas. Vieningos rinkos sukūrimas finansinių paslaugų sektoriuje leidžia finansinių paslaugų teikėjams laisvai judėti ir teikti paslaugas Europos Sąjungos ir Europos Ekonominės Erdvės ribose. Kadangi paslaugų teikimo laisvė ir įsisteigimo laisvė turi daug bendrų bruožų, tam tikrose situacijose tampa sudėtinga atskirti, kurios laisvės nuostatos turėtų būti taikomos. Vis dėlto, toks atskyrimas yra būtinas, kadangi priklausomai nuo to, kokia laisve asmuo naudojasi, skiriasi teisinio reguliavimo nuostatos, kuriomis turi būti vadovaujama vykdam veiklą. Finansinių paslaugų sektoriuje atliktas teisinio reguliavimo tarp valstybių narių harmonizavimas bei taip vadinamo „Europinio paso“ principo įtvirtinimas sudarė finansines paslaugas teikiantiems subjektams palankesnes sąlygas pasinaudoti paslaugų teikimo ir įsisteigimo laisvėmis, tačiau egzistuojančios atribojimo problemos bei jos aktualumo nepanaikino. Doktrinoje dažniausiai yra tik siaurai apibūdinamas „laikinumas“, kaip kriterijus, padedantis atriboti paslaugų teikimo laisvę ir įsisteigimo laisvę, ir vengiama pateikti nuoseklią šių laisvių turinio bei atribojimo analizę. Savo ruožtu, finansinės paslaugos dažniausiai irgi yra nagrinėjamos atskiromis temomis bei neliečiant judėjimo laisvių atribojimo. Todėl nuosekli ir sisteminga paslaugų teikimo laisvės ir įsisteigimo laisvės analizė, atsižvelgiant į finansinėms paslaugoms būdingus bruožus, ne tik leis tinkamai vertinti praktikoje kylančias problemines situacijas bei padės nustatyti teikiamoms finansinėms paslaugoms taikomą reguliavimą, bet ir užpildys doktrinoje egzistuojančią spragą.

Tyrimo tikslas – remiantis finansinių paslaugų bruožais bei paslaugų teikimo laisvės ir įsisteigimo laisvės turiniu, įtvirtinti bendruosius kriterijus, kurių pagalba yra atribojamos šios dvi laisvės, bei pateikti finansinių paslaugų teikimo metu kylančių atribojimo problemų vertinimą.

Tyrimo uždaviniai: (i) nustatyti finansinių paslaugų sąvokos apibrėžimą bei pagrindinių finansinių paslaugų bruožus, kurie leidžia jas grupuoti; (ii) susisteminti Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktiką ir doktrinos šaltinius, atskleidžiančius paslaugų teikimo laisvės ir įsisteigimo laisvės turinį; (iii) išanalizuoti, kokią reikšmę paslaugų teikimui vieningoje rinkoje turi įtvirtintas „Europinio paso“ principas; (iv) išnagrinėti Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktikoje ir teisės doktrinoje formuluojamus analizuojamų laisvių atribojimo kriterijus bei pateikti sisteminių jų vertinimą; (v) identifikuoti paslaugų teikimo laisvės ir įsisteigimo laisvės atribojimo problemas, kylančias teikiant finansines paslaugas, bei pateikti jų sprendimo analizę.

Tyrimo objektas. Tyrimo objektą galima suskaidyti į tris dalis. Pirma, tyrimu analizuojama finansinių paslaugų sąvoka bei atskirų finansinių paslaugų bruožai. Tai svarbu, kadangi finansinės

paslaugos, paslaugų teikimo laisvės ir įsisteigimo laisvės atribojimo nuostatų taikymo prasme, nėra išskiriamos iš kitų paslaugų. Todėl pagrindinių finansinių paslaugų bruožų analizė yra esminis elementas, kuris atskleidžia finansinių paslaugų ir analizuojamų laisvių sąveiką bei padeda pritaikyti paslaugų teikimo laisvės ir įsisteigimo laisvės atribojimo taisykles sprendžiant konkrečią situaciją. Antra, tyrimu analizuojamas paslaugų teikimo laisvės ir įsisteigimo laisvės turinys bei specifika, egzistuojanti teikiant finansines paslaugas naudojantis šiomis laisvėmis. Nesuvokiant laisvių turinio, nėra galima jas atriboti, o specifika teikiant finansines paslaugas leidžia tiksliai identifikuoti finansinių paslaugų teikimo laisvės ir įsisteigimo laisvės atribojimo svarbą. Trečia, tyrimu nagrinėjami bendrieji kriterijai, kurių pagalba gali būti atribojama paslaugų teikimo laisvė ir įsisteigimo laisvė, bei probleminiai atvejai, kuomet šių kriterijų gali nepakakti atribojant šias dvi laisves. Šiai daliai skiriamas didžiausias dėmesys, kadangi bendrųjų atribojimo kriterijų (kurie, pastebėtina, praktikoje nėra susisteminti) ir konkrečių probleminių atvejų analizė parodo, kaip yra atribojama finansinių paslaugų teikimo laisvė nuo įsisteigimo laisvės. Darbe bus nagrinėjamos bendros visoms finansinėms paslaugoms teikimo laisvės ir įsisteigimo laisvės problemos, analizės metu atsižvelgiant į atskirų finansinių grupių specifiką, ir nebus nagrinėjamos problemos, galinčios kilti teikiant atskiras finansines paslaugas. Tokį pasirinkimą lemia tai, kad pagrindiniai probleminiai momentai kyla priklausomai nuo paslaugų teikėjo pasirinktos veiklos vykdymo formos, o ne egzistuoja konkrečios paslaugos turinyje.

Tyrimo metodai: (i) remiantis lingvistiniu metodu nustatoma „finansinių paslaugų“ sąvokos reikšmė, vertinama, kada teikiant finansines paslaugas, pasinaudojant paslaugų teikimo laisve, reikalinga pranešimo procedūra, įtvirtinta kartu su „Europinio paso“ principu, taip pat - analizuojama, ar „laikinumas“ gali būti traktuojamas kaip esminis kriterijus, atribojantis paslaugų teikimo laisvę nuo įsisteigimo laisvės; (ii) remiantis loginės (tyrimo) analizės metodu analizuojamos Europos Sąjungos bei Lietuvos Respublikos teisės aktų normos, taip pat – Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika; (iii) pasitelkiant lyginamąjį metodą vertinamos skirtingos autorių nuomonės probleminių klausimų, tokių kaip priimančiosios valstybės narės teisės aktų taikymo apimtis, teikiant paslaugas „Europinio paso“ pagrindu, ar „laikimumo“ kriterijaus vertinimas, atžvilgiu. Remiantis šiuo metodu, taip pat, lyginami atskirų finansinių paslaugų bruožai, siekiant nustatyti, ar vienai paslaugų grupei taikoma nuostata gali būti pritaikyta kitai; (iv) pritaikius sisteminį tyrimo metodą vertinamas draudimo paslaugų priskirtinumas finansinėms paslaugoms, taip pat – atribojimo kriterijų reikšmė; (v) remiantis analitiniu metodu sprendžiamos probleminės situacijos, kylančios siekiant atriboti finansinių paslaugų teikimo laisvę nuo įsisteigimo laisvės, o

taip pat – vertinamas Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktikoje bei doktrinoje pateiktų išaiškinimų ir idėjų turinys bei reikšmė.

Darbo originalumas pasireiškia tuo, kad, skirtingai nuo kitų darbų, nagrinėjama ne atskira Europos Sąjungos laisvė, bet, koncentruojantis į finansinių paslaugų sektoriaus ypatumus, vertinama dviejų laisvių konkurencija ir jos sprendimo būdai. Lietuvių kalba darbų šiuo klausimu nėra, tuo tarpu anglų kalba esantys šaltiniai, kurių, pažymėtina, nėra daug, dažniausiai apsiriboja daug siauresniu nagrinėjamos temos vertinimu ir nepateikia pilnos klausimo analizės.

Svarbiausi šaltiniai. Šaltinius, kuriais remiantis analizuojamas tyrimo objektas, galima skirstyti į tris grupes. Pirmoji grupė - tai teisės norminiai aktai, iš kurių svarbiausiu laikyta Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo, kurios nuostatos įtvirtina paslaugų teikimo ir įsisteigimo laisves. Taip pat, tiriant tyrimo objektą, svarbūs finansines paslaugas reglamentuojantys Lietuvos Respublikos įstatymai, kaip, pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos finansų įstaigų įstatymas, Lietuvos Respublikos draudimo įstatymas ir t.t. Antroji grupė - Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika, iš kurios, kaip ypač svarbias, reikia išskirti *Gebhard* ir *Schnitzer* bylas. Trečioji grupė - Europos Komisijos komunikatai (tarp kurių išskirtini Europos Komisijos komunikatai dėl laisvės teikti paslaugas), ir teisės mokslininkų darbai, kaip, pavyzdžiui, A. F. Tatham „*Internet Banking And the Law in Europe: Regulation, Financial Integration And Electronic Commerce*“, V. Hatzopoulos „*Legal Aspects in Establishing the Internal Market for services*“, A. Gkoutzini „*EC Law in practise: a case-study approach*“.

1. Finansinės paslaugos: sąvoka, rūšys, turinys

1.1. Finansinių paslaugų apibrėžimas

Finansinių paslaugų samprata negali būti pateikiama nepateikus „finansinių paslaugų“ sąvokos. Būtent ši sąvoka yra pirminis šaltinis, kuris leidžia nustatyti finansinių paslaugų požymius, jų grupes bei padeda atriboti finansines paslaugas nuo kitų paslaugų. Tačiau teisės aktai vienareikšmiškai nepateikia „finansinių paslaugų“ sąvokos apibrėžimo, todėl yra būtina detalesnė analizė siekiant nustatyti „finansinių paslaugų“ sąvokos turinį.

Sprendžiant „finansinių paslaugų“ sąvokos apibrėžties problemą, pirmiausia reikia atsivėlgti į tai, ką žodis „finansai“ reiškia lingvistiškai. Žodis „finansai“ lietuvių kalbos žodyne yra apibrėžiamas kaip pinigai, lėšos¹. *Black's Law Dictionary*² pateikia tokią žodžio „finansai“ (angl. - *finance*) reikšmę – verslo dalis, susijusi su pinigų, kredito valdymu. Vadinas, pats pirminis tyrimo metodas, t.y. lingvistinis, mums leidžia daryti išvadą, kad finansinės paslaugos turėtų būti suprantamos kaip tam tikra pagalba, tarpininkavimas³, tvarkant finansus (pinigus). Kitaip tariant, finansinės paslaugos gali būti apibrėžiamos pasitelkiant šiuos du kriterijus: (i) sąsajumas su pinigais (pavyzdžiui, L. J. Gitman ir M. D. Joehnk⁴ pažymi, kad finansinės veiklos (paslaugų) dalykas būtina yra pinigai ar kiti likvidūs instrumentai (vertybiniai popieriai, išvestinės finansinės priemonės ir pan.); (ii) subjektas, kuris būtų laikomas kaip tarpininkas, pagalbininkas asmeniui.

Nustatyti finansinių paslaugų apibrėžtį galima ir sistemiškai nagrinėjant norminių teisės aktų nuostatas.

Lietuvoje finansinių paslaugų sąrašas pateiktas Lietuvos Respublikos finansų įstaigų įstatymo⁵ 3 straipsnio 1 dalyje. Jame finansinėmis įvardijama 20 paslaugų, t. y.:

1. indėlių ir kitų grąžintinių lėšų priėmimas;
2. skolinimas (įskaitant hipotekines paskolas);

---

¹ Lietuvių kalbos žodynas. „*Finansai*“ [interaktyvus]. [Žiūrėta: 2011 m. gruodžio 06 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.lkz.lt/startas.htm>> [žiūrėta: 2011 m. gruodžio 06 d.].

² GARNER, B. *Black's Law Dictionary*. 8th ed. New York: Thomson Reuters, 2004, p. 1876.

³ Paslaugų sąvoka nėra nagrinėjama, kadangi yra siekiama atriboti finansines paslaugas nuo kitų paslaugų. Tačiau paminėtina, kad žodis „paslaugos“ lietuvių kalbos žodyne suprantamas kaip patarnavimas, pagalba, o *Black's Law Dictionary* žodžio „paslaugos“ (angl. - *services*) reikšmę pateikia kaip atlikimo kažko naudingo už užmokestį.

⁴ GITMAN, L. J., JOECHK, M. D. *Fundamentals of Investing*. Boston: AWL, 1996, p. 42-47.

⁵ Valstybės žinios, 2002, Nr. 91-3891, su pakeitimais ir papildymais.

3. finansinė nuoma (lizingas);
4. pinigų pervedimas;
5. mokėjimo kortelių ir kitų mokėjimo priemonių išleidimas ir (arba) operacijų su jomis atlikimas;
6. finansinių laidavimų ir finansinių garantijų teikimas;
7. sandorių sudarymas savo ar kliento sąskaita dėl pinigų rinkos priemonių (čekių, vekselių, indėlių sertifikatų ir t. t.), užsienio valiutos, finansinių būsimųjų ir pasirinkimo sandorių, valiutos keitimo kurso nustatymo ir palūkanų normos nustatymo priemonių, viešosios apyvartos vertybinių popierių, tauriųjų metalų;
8. investicinės paslaugos;
9. finansinis tarpininkavimas (agento veikla);
10. pinigų tvarkymas;
11. informacijos bei konsultacijų kredito teikimo ir mokėjimo klausimais teikimas;
12. seifo kamerų nuoma;
13. valiutos keitimas (grynaisiais pinigais);
14. atsiskaitymų tarp kredito įstaigų įskaitymas (kliringas);
15. piniginių lėšų saugojimas ir administravimas;
16. įmonių konsultavimas dėl kapitalo struktūros, gamybos strategijos ir su tuo susijusių klausimų, taip pat konsultacijos ir paslaugos, susijusios su įmonių reorganizavimu, pertvarkymu ir pirkimu;
17. su vertybinių popierių emisijomis susijusių paslaugų teikimas;
18. elektroninių pinigų išleidimas ir tvarkymas;
19. investicinių fondų, uždaro tipo investicinių bendrovių, pensijų fondų ar investicinių kintamojo kapitalo bendrovių valdymas;
20. finansinių priemonių saugojimas, apskaita ir valdymas klientų sąskaita, įskaitant turto saugojimą ir kitas su tuo susijusias paslaugas, tokias kaip pinigų ar finansinio užstato valdymas.

Žvelgiant į šiame įstatyme nurodytą finansinių paslaugų sąrašą kyla klausimas ar draudimo paslaugos gali būti laikomos finansinėmis paslaugomis? Pirmiausia, reikia atsižvelgti į tai, kad Finansų įstaigų įstatymas įgyvendina 2006 m. birželio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2006/48/EB⁶ dėl kredito įstaigų veiklos pradėjimo ir

---

⁶ OL, 2006 L 177, p. 1.

vykdymo (toliau - Direktyva 2006/48/EB), 2007 m. lapkričio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2007/64/EB dėl mokėjimo paslaugų vidaus rinkoje⁷ ir 2009 m. rugsėjo 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2009/110/EB dėl elektroninių pinigų įstaigų steigimosi, veiklos ir riziką ribojančios priežiūros⁸. Šie teisės aktai nereglamentuoja draudimo paslaugų teikimo⁹. Finansų įstaigų įstatymo 1 straipsnio 1 dalyje nurodoma, kad šis įstatymas nustato, kokios paslaugos yra laikomos finansinėmis paslaugomis, reikalavimus finansų įmonių ir kredito įstaigų, kurios verčiasi finansinių paslaugų teikimu, steigėjams, dalyviams bei vadovams. Taigi matyti, kad šis įstatymas nustato reikalavimus finansų įmonėms ir kredito įstaigoms, t.y. nėra taikomas draudimo bendrovėms bei jų teikiamoms draudimo paslaugoms. Savo ruožtu, sistemiškai vertinant teisės aktus, matyti, kad draudimo paslaugos yra priskiriamos finansinių paslaugų grupei. T.y. Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatymo¹⁰ 2 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta, kad finansinės paslaugos – draudimo ir pensijų kaupimo paslaugos ir Finansų įstaigų įstatyme nurodytos finansinės paslaugos. 2002 m. rugsėjo 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2002/65/EB dėl nuotolinės prekybos vartotojams skirtomis finansinėmis paslaugomis¹¹ 2 straipsnis numato, kad finansinė paslauga – tai bet kokia bankinio, kreditinio, draudimo, asmeninės pensijos, investicinio ar mokamojo pobūdžio paslauga. Apie draudimą, kaip finansinių paslaugų dalį, kalbama 1985 m. birželio 14 d. Europos Komisijos Baltojoje knygoje¹², 1998 m. spalio 28 d. Europos Komisijos komunikate¹³, 1999 m. gegužės 11 d. Europos Komisijos komunikate¹⁴, 2000 m. Europos Komisijos komunikate 2000/C 43/03 „Freedom to provide services and the

---

⁷ OL, 2007 L 319, p. 1.

⁸ OL, 2009 L 267, p. 7.

⁹ Sąrašas teisės aktų, reglamentuojančių draudimo paslaugas yra pateiktas Europos Komisijos internetiniame puslapyje [interaktyvus]. [Žiūrėta: 2011 m. gruodžio 11 d.]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/internal_market/insurance/legis-in-force_en.htm> [žiūrėta: 2011 m. gruodžio 11 d.].

¹⁰ Valstybės žinis, 1994, Nr. 94-1833; 2007, Nr. 12-488, su pakeitimais ir papildymais.

¹¹ OL, 2002 L 271, p. 16.

¹² Europos Komisija *Baltoji knyga* COM(85) 310 final „Completing the internal market“ [interaktyvus]. [Žiūrėta 2012 m. vasario 24 d.]. Prieiga per internetą: <http://europa.eu/documents/comm/white_papers/pdf/com1985_0310_f_en.pdf> [žiūrėta 2012 m. vasario 24 d.].

¹³ Europos Komisija *komunikatas* COM(98)625 „Financial services: building a framework for action“ [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011 m. lapkričio 27 d.]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/internal_market/finances/docs/actionplan/index/fs_en.pdf> [žiūrėta 2011 m. lapkričio 27 d.].

¹⁴ Europos Komisija *komunikatas* COM(1999)232 „Implementing the framework for financial markets: Action Plan“ [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011 m. lapkričio 27 d.]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/internal_market/finances/docs/actionplan/index/action_en.pdf> [žiūrėta 2011 m. lapkričio 27 d.].

general good in the insurance sector” (toliau - Draudimo paslaugų komunikatas)¹⁵. Papildomai atkreiptinas dėmesys, kad 1997 m. 70 Pasaulio prekybos organizacijos narių priėmė finansinių paslaugų susitarimą¹⁶, kurio 5 straipsnis numato, kad „finansinės paslaugos yra bet kokios finansinę kilmę turinčios paslaugos, siūlomos finansinių paslaugų teikėjo. Finansinės paslaugos apima visas draudimo ir su draudimu susijusias paslaugas bei bankines ir kitas finansines paslaugas“. Todėl, atsižvelgiant į visus nurodytus faktus, darytina išvada, kad draudimo paslaugos yra laikomos finansinėmis paslaugomis.

Norminių teisės aktų analizė taip pat leidžia identifikuoti subjektus, kurie gali būti finansinių paslaugų teikėjai. T.y. tokiems subjektams yra keliami tam tikri reikalavimai, nustatyta licencijavimo procedūra, kuri yra būtina norint vykdyti finansinių paslaugų teikimo veiklą, yra vykdoma kontrolė, kaip šie subjektai laikosi įstatymų reikalavimų. Tai rodo, kad finansines paslaugas gali teikti ne bet kuris, o specialus subjektas. Tai finansines paslaugas padeda atriboti nuo kitų paslaugų, kurioms teikti - bendra taisyklė - nėra būtina gauti licenciją veiklai vykdyti.

Apibendrintai galima teigti, kad „finansinės paslaugos“ – tai specifinio subjekto (kredito įstaigos, mokėjimo įstaigos, elektroninių pinigų įstaigos, finansų maklerio įmonės, finansų patarėjo, draudimo bendrovės ar kitos įstatymuose numatytos formos subjekto), turinčio teisę užsiimti finansinių paslaugų, ar jų dalies, teikimo veikla, asmenims teikiama pagalba/tarpininkavimas vykdant operacijas, glaudžiai susijusias su pinigais, kurios atitinka įstatymuose numatytos(-ų) finansinės(-ių) paslaugos(-ų) bruožus.

1.2. Finansinių paslaugų grupės

Siekiant apžvelgti atskirų finansinių paslaugų bruožus, kurie padės įsisavinti finansinių paslaugų esmę bei tinkamai taikyti taisykles, atribojant finansinių paslaugų teikimo laisvę nuo įsisteigimo laisvės, yra tikslinga finansines paslaugas suskirstyti į grupes. Atsižvelgiant į 1.1. poskyryje nurodytų finansinių paslaugų specifiką, yra išskiriamos trys finansinių paslaugų grupės, t.y. bankininkystė, investicinės paslaugos ir draudimas. Kartu pažymėtina, kad skirstymas yra sąlyginis, kadangi finansų įstaigų veikla yra įvairiapusė ir gali apimti finansinių paslaugų, kurios priskiriamos skirtingoms finansinių paslaugų grupėms, teikimą.

---

¹⁵ OJ, 2000 C 43, p. 5.

¹⁶ Pasaulio prekybos organizacijos susitarimas dėl finansinių paslaugų [interaktyvus]. [Žiūrėta: 2011 m. gruodžio 09 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.wto.org/english/tratop_e/serv_e/10-anfin_e.htm> [žiūrėta: 2011 m. gruodžio 09 d.].

1.2.1. Bankininkystės paslaugos

Lietuvos Respublikos bankų įstatymo¹⁷ 4 straipsnis numato, kad bankas turi teisę teikti visas finansines paslaugas. Kadangi šio skyriaus tikslas nėra detaliai apibūdinti visas paslaugas, kuriomis užsiima bankai, o siekiama nurodyti pagrindinės veiklos bruožus, kurie labiausiai identifikuoja bankų veiklą, todėl toliau bus apžvelgiama veikla, kuri labiausiai atspindi banko sampratą bei sudaro didelę jo veiklos dalį.

1.2.1.1. Indėlių ar kitų gražintinių lėšų priėmimas ir jų skolinimas

Tradiciškai bankas gali būti apibrėžtas kaip įmonė, kuri verslo tikslais skolinasi pinigus (kurie vėliau turi būti gražinami) iš visuomenės, turėdama tikslą juos pati savo rizika paskolinti kitiems asmenims (neturėdama tikslo naudoti saviems tikslams)¹⁸. Remiantis pateiktu apibrėžimu, gali būti išskiriami keli aspektai. Pirma, svarbu išryškinti du kumuliatyvinis sąvokos elementus: skolintis pinigus priimant indėlius ir pačiam savo rizika skolinti kitiems asmenims. Finansinė institucija, kuriai yra leidžiama atlikti tik vieną iš veiksmų, negali būti identifikuojama kaip bankas.¹⁹ Kita vertus, užtenka vien to, kad subjektas *de jure* turėtų teisę atlikti abejus veiksmus, kad jis galėtų būti laikomas banku, nepriklausomai nuo to ar *de facto* jis abiem teisėmis naudotųsi. Antra, literatūroje išreiškiama nuomonė, kad sąvoka „įmonė“ (angl. - *undertaking*) lemia, kad tai gali būti bet kokia verslo forma²⁰²¹.

Bankų įstatymo 2 straipsnio 1 dalis pateikia „banko“ sąvoką, nurodydama, kad bankas - Lietuvos Respublikoje įsteigta kredito įstaiga, kuri turi licenciją verstis ir verčiasi indėlių ar kitų gražintinių lėšų priėmimu iš neprofesionaliųjų rinkos dalyvių ir jų skolinimu ir prisiima su tuo susijusią riziką bei atsakomybę. Iš pateiktos sąvokos matyti, kad: (i) sąvokos turinys iš esmės atitinka tradicinį banko apibrėžimą; (ii) bankas yra apibūdinamas kaip kredito įstaiga. „Kredito įstaigos“ sąvoka yra pateikiama Finansų įstaigų įstatymo 2 straipsnio 1 dalies 24 papunktyje, ir savo turiniu iš esmės yra identiška „banko“ sąvokai, akcentuojant, kad kredito

¹⁷ Valstybės žinios, 2004, Nr. 54-1832, su pakeitimais ir papildymais.

¹⁸ WOOD, P. R. *Law and practice of international finance*. London: Sweet and Maxwell, 2008, p. 330.

¹⁹ DRAGOMIR, L. *European Prudential Banking Regulation and Supervision*. New York: Routledge, 2010. p. 31.

²⁰ USHER, J.A. *The Law of Money and Financial Services in the EC*. Oxford: Oxford University Press, 2000, p. 116.

²¹ Lietuvoje Bankų įstatymas numato, kad banko, kaip juridinio asmens, teisinė forma gali būti tik akcinė bendrovė ar uždaroji akcinė bendrovė (Bankų įstatymo 3 straipsnio 3 dalis).

įstaiga užsiima indėlių priėmimo ir skolinimo veikla. Visgi „banko“ ir „kredito įstaigos“ sąvokos nėra identiškos, kadangi pastaroji apima ne tik banką, bet ir kitos veiklos formos subjektą - kredito uniją - kuri, kaip ir bankas, turi teisę užsiimti pagrindine laikoma bankų veikla²².

Indėlių ir kitų gražintinų lėšų surinkimo bei skolinimo (kreditavimo) esminis bruožas yra tai, kad pinigus bankas skolinasi palyginus trumpam laikui, indėlių atveju sumos yra palyginti mažos, o paskolinti²³ bankas stengiasi ilgesniam laikui, kreditų sumos būna didesnės. Šia savo veikla bankas užpildo nišą tarp skolintojų ir skolininkų poreikių atlikdamas tris transformacijos funkcijas²⁴:

1. dydžio transformacija. Įprasta, kad indėlininkų indėlių dydžiai yra mažesnės vertės nei tai, kokio dydžio kreditas yra reikalingas asmenims, kurie nori pasiskolinti. Taigi bankai surenka sąlyginai nedidelio dydžio indėlius ir iš jų suformuoja didesnio dydžio kreditus;

2. termino transformacija. Asmenys linkę savo turimus pinigus skolinti trumpam terminui, tad indėlių bruožas - sąlyginai trumpas terminas²⁵. Savo ruožtu, kreditai pasižymi ilgesniu terminu. Tad bankas, nuolatos priimdamas indėlius, sugeba užtikrinti ilgo laikotarpio kreditų teikimą;

3. rizikos transformacija. Bankas indėlininkams sumažina riziką. Bankas, būdamas profesionalas²⁶, sugeba išskaidyti rizikas geriau, nei tai galėtų padaryti vidutinis indėlininkas, be to, bankas turi finansinių atsargų, kurios galėtų būti panaudotos, jei būtų patirti neplanuoti nuostoliai, įstatymai bankams numato ir kitas rizikos ribojimo priemones. Tai lemia, kad skolinimas bankui leidžia indėlininkui sumažinti savo riziką.

---

²² Tačiau kredito unija, priešingai nei bankas, turi teisę teikti finansines paslaugas ribota apimtimi.

²³ Remiantis Finansų įstaigų įstatymo 2 straipsnio 38 dalimi skolinimu gali būti: (i) pinigų sumos perdavimas skolininkui pagal paskolos ar kreditavimo sutartį; (ii) piniginio reikalavimo, kylančio iš neatšaukiamo įsipareigojimo mokėti, pirkimas, išankstinis apmokėjimas (įskaitant faktoringą ir forfeitingą) arba diskontavimas, prisiimant skolinimo riziką arba jos neprisiimant, neatsižvelgiant į tai, į kieno apskaitą šie reikalavimai yra įtraukti ir kas pagal juos surenka pinigines lėšas.

²⁴ CASU, B., GIRARDONE, C., MOLYNEUX, P. *Introduction to banking*. Harlow: Person education Limited, 2006, p. 7.

²⁵ Reikia pažymėti, kad indėlis gali būti terminuotas ir neterminuotas. Tačiau nepriklausomai nuo jo pobūdžio, indėlininkas gali bet kada atsiimti laikomą indėlį (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (Valstybės žinios, 2002, Nr. 74-2263, su pakeitimais ir papildymais) 6.895 str.). Terminuoto indėlio atveju, jeigu tas atliekama nepasibaigus terminui, indėlininkas dažniausiai praranda atlygį už indėlį, t.y. palūkanas.

²⁶ Stabilumo, patikimumo, efektyvumo ir saugumo principai formuoja aukštus banko veiklos, kaip atskiros profesinės veiklos rūšies, apdairumo ir rūpestingumo standartus. Banko, kaip specializuotos finansinės institucijos, pareiga profesinėje veikloje elgtis apdairiai ir rūpestingai apima bendrąją banko pareigą garantuoti šios veiklos patikimumą, efektyvumą ir saugumą. (*Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. vasario mėn. 11 d. sprendimas civilinėje byloje AB „Swedbank“ v. UAB „Jundos plokštė“, T. V. ir I. V., bylos Nr. Nr. 2-677-527/2010*)

Pažymėtina, kad nors „banko“ sąvoka implikuoja, kad bankas turėtų vykdyti indėlių surinkimo ir paskolų suteikimo veiklą, tačiau egzistuoja bankų formos, kurios neturi licencijos tokios veiklos vykdymui. Prie tokių yra priskirtini investiciniai bankai ir specializuoti bankai. Akivaizdu, kad kitų finansinių paslaugų teikimas šiems bankams yra vienintelė veikla. Todėl kyla klausimas, ar pagrįstai šios formos juridiniai asmenys yra vadinami bankais.

1.2.1.2. Mokėjimo paslaugos

Mokėjimo paslaugų teikimą Lietuvoje reguliuoja Lietuvos Respublikos mokėjimų įstatymas²⁷. Įstatymas nenumato išimtinės teisės bankams teikti mokėjimo paslaugas. Kita vertus, mokėjimo paslaugų teikimas užima svarbią bankų atliekamos veiklos dalį²⁸.

Mokėjimo paslaugomis laikomos: (i) paslaugos, kurias teikiant sudaromos sąlygos grynuosius pinigus įmokėti į mokėjimo sąskaitą, ir visos su mokėjimo sąskaitos tvarkymu susijusios operacijos; (ii) paslaugos, kurias teikiant sudaromos sąlygos grynuosius pinigus išimti iš mokėjimo sąskaitos; (iii) mokėjimo operacijos²⁹; (iv) mokėjimo priemonių išdavimas ir (arba) priėmimas; (v) pinigų perlaidos. Mokėjimo paslaugos leidžia mokėjimus atlikti dviem būdais: vykdant mokėjimus grynaisiais pinigais bei negrynaisiais pinigais. Mokėjimo negrynaisiais pinigais priemonės: kredito pervedimai, tiesioginis debetas, mokėjimai kortelėmis, elektroniniai pinigai ir perlaidos, čekis.

1.2.1.3. Elektroninių pinigų leidimo paslaugos

Lietuvos Respublikos elektroninių pinigų ir elektroninių pinigų įstaigų įstatymas³⁰ įsigaliojo 2012 m. sausio 01 d., todėl nėra objektyvių duomenų kokią bankų veiklos dalį ši veikla užims. Kita vertus, bankams, kaip kredito įstaigoms, *expressis verbis* yra suteikiama teisė užsiimti šia veikla, priešingai nei investicines ar draudimo paslaugas teikiantiems subjektams, todėl šią veiklos rūšį tikslinga yra aptarti bankininkystės paslaugų grupėje.

Elektroniniai pinigai – elektroninių pinigų leidėjų (jiems gavus lėšų iš fizinių arba juridinių asmenų) į apyvartą išleidžiama piniginė vertė, atitinkanti šiuos kumuliatyvinius

²⁷ Valstybės žinios, 1999, Nr. 97-2775; 2009, Nr. 153-6888, su pakeitimais ir papildymais.

²⁸ Lietuvos bankų asociacija. *Statistika* [interaktyvus]. [Žiūrėta: 2012 m. vasario 19 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.lba.lt/go.php/lit/Statistika/133>> [žiūrėta: 2012 m. vasario 19 d.].

²⁹ Detaliau mokėjimo operacijos yra apibūdinamos Mokėjimų įstatymo 5 straipsnyje.

³⁰ Valstybės žinios, 2011, Nr. 163-7759.

požymius: (i) laikoma elektroninėse, įskaitant magnetines, laikmenose; (ii) skirta mokėjimo operacijoms atlikti; (iii) priimama asmenų, kurie nėra tų elektroninių pinigų leidėjai. Pagrindinės elektroninių pinigų leidimo ir išpirkimo sąlygos: (i) elektroninių pinigų leidėjai, gavę lėšas iš fizinių arba juridinių asmenų, išleidžia elektrinius pinigus nominalia verte (elektroninių pinigų leidėjams nėra leidžiama teikti palūkanų ar kokios nors kitokios naudos, nebent ši nauda nesusijusi su tuo, kiek laiko elektroninių pinigų turėtojas turi elektrinius pinigus); (ii) elektroninių pinigų leidėjai, gavę elektroninių pinigų turėtojų prašymą, privalo išpirkti jo turimus elektrinius pinigus nominalia pinigine verte; (iii) už elektroninių pinigų išpirkimą mokestis gali būti imamas tik tuomet, kai tai numatyta elektroninių pinigų leidėjo ir elektroninių pinigų turėtojo sudarytoje sutartyje, apie kurios sąlygas elektroninių pinigų turėtojas turi būti informuotas prieš išsipareigojant pagal sutartį ar pasiūlymą. Elektroniniai pinigai apima tik daugiatikslis elektrinius pinigus ir neapima tų, kurie skirti tik konkrečioms veiksmams atlikti (pavyzdžiui, taksofono ar nuolaidų kortelė). Kitas elektroninių pinigų bruožas - jais atsiskaitant nėra būtina banko sąskaita, todėl operacijos elektriniais pinigais atliekamos iš karto, kai tik yra patikrinamas elektroninių pinigų autentiškumas.

1.2.2. Investicinės paslaugos

Siekiant apibūdinti investicinės veiklos bruožus, išskirtinos ir apžvelgtinos investicinės paslaugos, t.y. su viena ar keliomis finansinėmis priemonėmis susijusi veikla, bei investicinių fondų, uždaro tipo investicinių bendrovių, pensijų fondų ar investicinių kintamojo kapitalo bendrovių valdymas.

1.2.2.1. Su finansinėmis priemonėmis susijusi veikla - investicinės paslaugos

Lietuvos Respublikos finansinių priemonių rinkų įstatymo³¹ 3 straipsnio 13 dalis numato, kad investicinėmis paslaugomis yra laikomos su finansinėmis priemonėmis³² susijusios paslaugos ir veikla (pavedimų priėmimas ir perdavimas; pavedimų vykdymas klientų sąskaita; sandorių sudarymas savo sąskaita; finansinių priemonių portfelio valdymas; investavimo rekomendacijų teikimas; finansinių priemonių pasirašymas ir (arba) platinimas išsipareigojant jas išplatinti; finansinių priemonių platinimas be išsipareigojimo jas išplatinti; daugiašalės prekybos sistemos administravimas).

³¹ Valstybės žinios, 2007, Nr. 17-627; 2011, Nr. 145-6818.

³² Finansinių priemonių sąrašas yra pateikiamas Finansinių priemonių rinkų įstatymo 3 straipsnio 4 dalyje.

Investicinių paslaugų teikimas yra licencijuojama veikla – nuolat ir profesionaliai teikti investicines paslaugas Lietuvos Respublikoje gali tik finansų maklerio įmonės, kredito įstaigos ir finansų patarėjai. Teisė teikti investicines paslaugas yra siejama su licencijos turėjimu³³. Licencijoje yra nurodomos investicinės paslaugos, kurias teikti yra suteikiama teisė. Licencijoje taip pat gali būti nurodytos viena ar kelios papildomos paslaugos³⁴, tačiau licencija nėra išduodama vien tik papildomoms paslaugoms teikti.

Atsižvelgiant į tai, kad investavimas yra rizikinga veikla³⁵, Finansinių priemonių rinkų įstatymo 22 straipsnyje numatytos investicines paslaugas teikiančio subjekto pareigos klientui^{36,37}. Dėl šių pareigų turinio yra pasisakęs Lietuvos Vyriausiasis Administracinis Teismas 2011 m. kovo mėn. 7 d. sprendime³⁸, kuriame teismas nurodė, kad: (i) investicines paslaugas teikiančio subjekto pareiga teikiant investicines paslaugas sąžiningai, teisingai ir profesionaliai veikti geriausiomis klientui sąlygomis neapsiriboja Finansinių priemonių rinkų įstatymo 22 straipsnyje numatytomis pareigomis, t.y. ši pareiga yra bendroji, ir ja turi būti grindžiamas visas investicines paslaugas klientui teikiančio subjekto elgesys; (ii) investicines paslaugas teikiančio subjekto pareiga suteikti informaciją klientams neapsiriboja Finansinių priemonių rinkų įstatymo 22 straipsnio 3 ir 4 dalimis, o įpareigoja investicines paslaugas teikiančią subjektą veikti taip, kad klientams ir potencialiems klientams būtų suteikta informacija, kurios pagrindu jie galėtų suprasti siūlomų investicinių paslaugų ir finansinių priemonių esmę bei joms būdingą riziką ir galėtų priimti pagrįstus investicinius sprendimus. Iš šių Finansinių priemonių rinkų įstatyme įtvirtintų ir teismo sprendime apibūdintų pareigų išplaukia ir Finansinių priemonių rinkų įstatymo 22 straipsnio 5-10 dalyse įtvirtinta pareiga investicines paslaugas teikiančiam subjektui pačiam rinkti ir vertinti

---

³³ *Cit. op.* 31, 4 str.;

³⁴ Pagrindinės paslaugos yra tiesiogiai susijusios su investicinių paslaugų teikimu, o papildomos investicinės paslaugos su investicine veikla susijusios netiesiogiai (investiciniai tyrimai, įmonių konsultavimas verslo strategijos klausimais, paskolos investuotojams suteikimas, kurią gavę investuotojai gali įsigyti finansinių priemonių ir kt.).

³⁵ Pavyzdžiui Iain MacNeil išskiria tokias investavimo rizikas: (i) pajamų negavimo rizika; (ii) kredito rizika; (iii) palūkanų normos rizika; (iv) infliacijos rizika (MACNEIL, I. *An introduction to the law on financial investment*. Oxford: Hart publishing, 2005. p. 5.). Be šių rizikų papildomai galima išskirti: (i) kapitalo riziką; (ii) rinkos riziką; (iii) valiutos riziką; (iv) likvidumo riziką; (v) reinvestavimo riziką; (vi) sisteminę riziką; (vii) teisinio reguliavimo riziką.

³⁶ Pažymėtina, kad investicines paslaugas teikiančių subjektų klientai dažnai neturi pakankamos informacijos ir investicinių žinių. Tai lemia fiduciarines investicines paslaugas teikiančio subjekto pareigas klientui.

³⁷ Detaliau reikalavimus, kurių turi laikytis investicines paslaugas teikiantys subjektai numato Lietuvos Respublikos 2007 m. gegužės 31 d. Vertybinių popierių komisijos nutarimas Nr. 1K-22 „Dėl investicinių paslaugų teikimo ir klientų pavedimų priėmimo ir vykdymo taisyklių patvirtinimo“ (Valstybės žinios, 2007, Nr. 64-2500).

³⁸ Lietuvos Vyriausiojo Administracinio Teismo 2011 m. kovo mėn. 7 d. sprendimas administracinėje byloje AB „SEB bankas“ v. Lietuvos Respublikos vertybinių popierių komisija, bylos Nr. A-63-2604-11.

informaciją apie klientą, sandorio naudingumą klientui ir siekti, kad klientui būtų sudarytos geriausios investavimo sąlygos.

Būtent rizikos laipsnis bei dėl to egzistuojančios aukščiau aptartos investicines paslaugas teikiančio subjekto pareigos išskiria investicines paslaugas iš kitų finansinių paslaugų.

1.2.2.2. Fondų bei investicinių bendrovių valdymas

Investicinė veikla gali būti vykdoma ne tik savarankiškai, bet ir kolektyviai. Kolektyviai investuoti galima pasinaudojant investicinio fondo, investicinės kintamojo kapitalo bendrovės, uždaro tipo investicinės bendrovės, pensijų fondo veiklos formomis. Bendra visų šių veiklos formų savybė - turimas lėšas siekiama gausinti jas investuojant. Į kokias konkrečias finansines priemones tai yra daroma priklauso nuo teisės aktuose ir subjekto veiklą reglamentuojančiuose dokumentuose numatytų nuostatų.

Tiek investicinius fondus, tiek investicines kintamojo kapitalo ar uždaro tipo investicines bendroves patikėjimo teise gali valdyti valdymo įmonė, t.y. bendrovė, kurios pagrindinė veikla yra fondų ar investicinių bendrovių valdymas, bei kuri turi licenciją, leidžiančią teikti tokias paslaugas. Valdymas apima investicinių sprendimų priėmimą, buhalterinės apskaitos tvarkymą, atsakymus į klientų klausimus, grynųjų aktyvų skaičiavimą, teisės aktų laikymosi vidaus kontrolę, investicinių vienetų ar akcijų savininkų registro tvarkymą, pajamų paskirstymą, investicinių vienetų ar akcijų kainos nustatymą, jų išleidimą ir išpirkimą, atsiskaitymą sandorių pagrindu, duomenų apie atliktas operacijas saugojimą, rinkodarą. Valdymo įmonė gali teikti ir kitas, papildomas, įstatymuose numatytas paslaugas.

Teisę verstis pensijų kaupimo veikla papildomo savanoriškojo pensijų kaupimo fondo pagrindu turi teisę akcinė ar uždaroji akcinė bendrovė, turinti tam licenciją, arba valdymo įmonė, turinti licenciją valdyti investicinius fondus ir investicines kintamojo kapitalo bendroves, bei atitinkanti Lietuvos Respublikos papildomo savanoriško pensijų kaupimo įstatymo³⁹ reikalavimus. Pažymėtina, kad šiame įstatyme nurodoma, kad tokia veikla yra traktuojama kaip vertimasis veikla, o ne kaip valdymas.

Teisę verstis pensijų kaupimo veikla pensijų kaupimo fondo forma turi pensijų subjektai, turintis teisę verstis pensijų kaupimo veikla pagal Papildomo savanoriško pensijų

---

³⁹ Valstybės žinios, 1999, Nr. 55-1795; 2003, Nr. 75-3473; 2011, Nr. 146-6823.

kaupimo įstatymą (bei atitinkantys Lietuvos Respublikos pensijų kaupimo įstatymo⁴⁰ reikalavimus) bei draudimo įmonės, turinčios licenciją gyvybės draudimo šakos pensijų kaupimo veiklos draudimo grupės veiklai.

1.2.3. Draudimas

Draudimas – tai sutartis, kurios pagrindu viena iš šalių (draudikas) įsipareigoja apsaugoti (apdrausti) kitą šalį (draudėją) nuo galimų nuostolių, žalos ar civilinės atsakomybės (rizikos). Apdraustoji šalis (draudėjas) už tai draudikui moka premiją (atlyginimą) už prisiimtas rizikas⁴¹. Draudimas taip pat gali būti apibrėžiamas kaip ekonominis instrumentas, kurio pagalba asmuo už pakankamai mažus kaštus (draudimo įmoką) išvengia didelių tikėtinų nuostolių, kurie egzistuotų, jei draudimo sutartis būtų nesudaryta; draudimas yra skirtas sumažinti ar išvengti rizikai, pakankamą skaičių homogeniškų rizikos atvejų sutelkiant į grupę tam, kad visos grupės nuostoliai būtų numatomi (prognozuojami)⁴².

Iš pateiktų apibrėžimų yra matyti, kad draudimo paslaugos yra orientuotos apsaugoti draudėją nuo pasekmių, jei apdraustos rizikos materializuotųsi. Draudimo paslaugos ženkliai skiriasi nuo aukščiau aptartų bankininkystės ir investicinių paslaugų. T.y. jei bankininkystės atveju paslaugos siejasi tiek su siekiu uždirbti, tiek su siekiu įgyti tam tikrą turtą, tiek su tarpininkavimu atliekant atsiskaitymo operacijas, o investicinių paslaugų atveju galima išskirti aiškų siekį uždirbti (uždarbis, investicinių paslaugų atveju, gali būti ženkliai didesnis nei uždarbis padėjus indėli), tai draudimo paslaugų atveju yra siekiama išvengti galimų praradimų. Žinoma, reikia atsižvelgti į tai, kad dalis „finansinių produktų“ dėl savo sąvybių gali būti priskiriami kelioms finansinėms paslaugų grupėms. Pavyzdžiui, investicinis gyvybės draudimas turi ryškų investicinėms paslaugoms būdingą siekio uždirbti elementą. Tačiau tai netrukdo konstatuoti, kad draudimo paslaugų kvalifikuojančiu bruožu turėtų būti laikoma apsaugos nuo rizikos funkcija.

Draudimo paslaugos yra teikiamos tarp draudiko ir draudėjo pasirašytos sutarties pagrindu⁴³. Draudimo sutartis yra juridinis faktas, kurio pagrindu atsiranda draudimo

⁴⁰ Valstybės žinios, 2003, Nr. 75-3472; 2011, Nr. 146-6822.

⁴¹ *Cit. op.2*, p.2341.

⁴² International Association of Insurance Supervisors. *Glossary of terms*, S.I. 2006, p. 40.

⁴³ Lietuvos Respublikos draudimo įstatymo (Valstybės žinios, 2003, Nr. 94-4246; 2011, Nr. 145-6816) 2 straipsnio 26 dalis.

sutartiniai teisiniai santykiai⁴⁴. Svarbu atkreipti dėmesį, kad draudimo sutartis yra rizikos sutartis. Draudėjas ir draudikas draudimo pagrindu negali susitarti dėl draudėjo apsaugos dėl tokios rizikos, kuri arba yra neįmanoma⁴⁵, arba prieštarauja įstatymo ginamiems interesams, arba yra priklausoma nuo draudėjo valios⁴⁶. Iš šių trijų draudimų galima pastebėti, kad jais yra subalansuojama pusiausvyra tarp trijų subjektų interesų, t.y. draudėjo, draudiko ir valstybės.

Draudimas pagal formą gali būti klasifikuojamas į savanoriškąjį ir privalomąjį draudimą, pagal draudimo išmokos pobūdį - į nuostolių ir sumų draudimą. Atsižvelgiant į turtinio intereso objektą, draudimo sutartys gali būti klasifikuojamos į: (i) turto draudimą, (ii) civilinės atsakomybės draudimą; (iii) gyvybės draudimą; (iv) sveikatos draudimą. Draudimas taip pat gali būti skirstomas į gyvybės ir ne gyvybės draudimą. Gyvybės draudimas – sutartis, kurios pagrindu yra siekiama apsaugoti nuo mirties rizikos, taip pat – siekiama taupyti lėšas. T.y. gyvybės draudimo specifika pasireiškia tuo, kad tai nėra vien rizikos apribojimo priemonė, bet kartu tai gali tarnauti ir kaip investicinė priemonė. Ne gyvybės draudimo šakos grupės yra nurodomos Draudimo įstatymo 7 straipsnio 3 dalyje. Viso tokių grupių yra nurodoma 18. Tačiau jos gali būti skirstomos į tris didesnes grupes: turto draudimas, civilinės atsakomybės draudimas, sveikatos draudimas. Draudimo skirstymas yra reikšmingas licencijuojant draudikus, kadangi ne gyvybės draudikai neturi teisės vykdyti gyvybės draudimo veiklos, o gyvybės draudikai, be savo pagrindinės veiklos, turi teisę drausti ir sveikatos draudimo rizikas⁴⁷⁴⁸.

---

⁴⁴ KONTAUTAS, T. *Draudimo sutarčių teisė*. Vilnius: Justitia, 2007, p. 25.

⁴⁵ *Cit. op.* 43, 2 straipsnio 20 dalis.

⁴⁶ *Cit. op.* 44, p. 68.

⁴⁷ *Ibid.*, p. 36.

⁴⁸ Draudimo įstatymo 7 straipsnis išskiria dvi šakas: gyvybės draudimo šaką ir ne gyvybės draudimo šaką. Šių dviejų šakų atskirumas aiškiai atsispindi Europos Sąjungos teisės aktuose, skirtuose reglamentuoti draudimo paslaugų teikimą.

2. Paslaugų teikimo laisvė ir įsisteigimo laisvė

Tinkamas paslaugų teikimo laisvės ir įsisteigimo laisvės turinio supratimas leidžia palyginti šias dvi laisves, o kartu ir suprasti jų skirtumus bei atribojimo tikslą. Todėl šiame skyriuje bus nagrinėjamas paslaugų teikimo laisvės ir įsisteigimo laisvės turinys bei specifika, kuri egzistuoja naudojantis šiomis laisvėmis teikiant finansines paslaugas. Pažymėtina, kad paslaugų teikimo laisvė ir įsisteigimo laisvė yra įtvirtintos Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo⁴⁹ (toliau - SESV) nuostatose⁵⁰. Kadangi SESV yra pirminės teisės šaltinis, joje įtvirtintomis laisvėmis Lietuvos Respublikoje reziduojantys Europos Sąjungos piliečiai bei įkurti juridiniai asmenys naudojami tiesiogiai, o nacionaliniai teisės aktai negali apriboti naudojimosi šiomis laisvėmis. Tai lemia, kad pagrindiniai šaltiniai, kurie leidžia atskleisti laisvių turinį, yra ne Lietuvos Respublikos teisės aktų, o Europos Sąjungos teisės aktų nuostatos, Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau - ETT) jurisprudencija bei šiuos šaltinius analizuojantys teisės mokslo darbai.

2.1. Paslaugų teikimo laisvė

Paslaugų teikimo laisvę tiesiogiai reglamentuoja SESV 56-62 straipsniai. Šių nuostatų pagrindu yra draudžiami laisvės teikti paslaugas apribojimai, kurie būtų taikomi valstybių narių nacionaliniams subjektams, kurie yra įsisteigę/reziduoja kitoje valstybėje narėje negu valstybė, kurios subjektu yra asmuo, kuriam tos paslaugos teikiamos. Savo ruožtu, paslaugą teikiantis asmuo, kad galėtų ją teikti, gali laikinai savo veikla verstis toje valstybėje narėje (toliau - priimančioji valstybė narė), kur paslauga teikiama, tomis pačiomis sąlygomis, kurias toji valstybė taiko savo nacionaliniams subjektams. T.y. SESV nuostatos draudžia tiek paslaugų teikėjo diskriminavimą dėl jo pilietybės, tiek ir priimančiosios valstybės narės nuostatas, kurios apribotų ar trukdytų laisvą paslaugų teikimą. Remiantis ETT praktika, paslaugos teikėjas turi laikytis valstybės narės, kurioje jis yra įsisteigęs/reziduoja nuostatų ir tik išimtiniais atvejais priimančioji valstybė narė gali reikalauti, kad būtų laikomasi jos nacionalinių teisės aktų nuostatų⁵¹.

---

⁴⁹ OL, 2010, C 83, p. 43

⁵⁰ Pažymėtina, kad Europos Sąjungos keturios laisvės galioja ir Islandijoje, Norvegijoje ir Lichtenšteine, t.y. valstybėse, kurios nėra Europos Sąjungos valstybės narės. Tačiau atsižvelgiant į pastarąjį faktą, taip pat į tai, kad Lietuvos Respublikos teisės aktuose vartojama sąvoka „valstybė narė“ reiškia ir šias tris valstybes, darbe vartojama sąvoka „valstybė narė“ reikš vieną iš Europos Sąjungos bei šių trijų valstybių.

⁵¹ ŽALTAUSKAITĖ-ŽALIMIENĖ, S. *Naujausios paslaugų teikimo laisvės tendencijos Europos Sąjungoje*. Jurisprudencija, 2005, Nr. 72-64, p. 27.

2.1.1. Pasinaudojimo paslaugų teikimo laisve sąlygos

Apibendrinus ETT sprendimuose suformuotą praktiką ir teisės mokslo doktrinoje pateikiamas nuostatas, gali būti išskiriamos keturios kumuliatyvinės sąlygos, kurios turi būti tenkinamos, kad tam tikra veikla būtų pripažinta vykdoma naudojantis paslaugų teikimo laisve. T.y.: (i) vykdoma veikla turi būti laikoma paslaugomis; (ii) turi egzistuoti valstybės narės sienos kirtimo elementas; (iii) paslaugos turi būti atlygintinės; (iv) paslaugos turi būti teikiamos laikinai. Toliau kiekviena iš šių sąlygų bus aptariamos išsamiau.

2.1.1.1. Vykdoma veikla turi būti laikoma paslaugomis

Pirmoji sąlyga reikalauja, kad ekonominė veikla, kurią vykdant yra norima naudotis paslaugų teikimo laisve, turi būti laikoma paslaugomis SESV 57 straipsnio prasme. Šiame straipsnyje *expressis verbis* yra nurodoma, kad paslaugomis yra laikomos tokios paslaugos, kurios paprastai yra teikiamos už užmokestį ir kurių nereglamentuoja nuostatos dėl prekių, kapitalo ir asmenų judėjimo laisvės. Pastebėtina, kad sąvoka „paslaugos“ yra apibrėžiama *idem per idem*, t.y. apibrėžimas yra atliekamas pasitelkiant apibrėžiamąją sąvoką. Todėl svarbu atsižvelgti į skirtumą, kuris egzistuoja tarp paslaugų ir prekių. Esminis kriterijus, padedantis identifikuoti paslaugas, yra tai, kad, priešingai prekėms, paslaugos nėra materialios⁵², t.y. jų negalima pajusti/paliesi⁵³. Todėl, nustatčius materialų veiklos rezultatą, turėtų kilti įtarimas, kad tokia veikla nėra laikoma paslaugomis SESV 57 straipsnio prasme. Tačiau reikia atsižvelgti į tai, kad kartais paslauga būna susijusi su materialiu daiktu. Kaip pavyzdys gali būti pateikiama *Schindler*⁵⁴ byla, kurioje ETT nurodė, kad loterijos bilieto pirkimas patenka į laisvo paslaugų teikimo sritį, kadangi popierinis loterijos bilietas yra vien pagalbinė priemonė pagrindiniam susitarimui įgyvendinti, t.y. suteikti galimybę laimėti prizą. Tai reiškia, kad pirkėjas moka už galimybę dalyvauti loterijoje - suteikiamą jam paslaugą -, o ne siekdamas įgyti nuosavybės teisę popieriaus lapą⁵⁵.

SESV 57 straipsnyje yra pateikiamas pavyzdinis sąrašas, kuriame nurodoma, kas yra laikoma paslaugomis. Svarbu atkreipti dėmesį, kad šis sąrašas nėra baigtinis. ETT gausioje

⁵² Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 1974 m. balandžio 30 d. sprendimas byloje C-155/73, *Sacchi* (1974), ECR 00409, 7 punktas.

⁵³ CHALMERS, D., DAVIES, G., MONTI, G. *European Union Law: cases and materials* (2nd ed.). New York: Cambridge university press, 2010, p. 787.

⁵⁴ Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 1994 m. kovo 24 d. sprendimas byloje C-275/92, *Schindler* (1994), ECR I-01039.

⁵⁵ *Cit. op.* 53, p. 787.

savo praktikoje šį sąrašą gerokai praplėtė nurodydamas, kad paslaugomis yra laikoma turizmo, medicinos, finansinės, verslo ir švietimo, televizijos signalo perdavimo, televizijos signalo perdavimo kabeline televizija paslaugos, įdarbinimo agentūrų atliekama darbuotojų paieška, skolų išieškojimas, loterijos, bankų paskolos statyboms, draudimas, sportinė veikla⁵⁶. Kita vertus, baigtinio sąrašo, kas yra laikoma paslaugomis, nėra, kaip ir sąrašo kriterijų, kurie leistų vienareikšmiškai atsakyti į klausimą, ar tam tikra veikla yra laikoma paslaugomis SESV 57 straipsnio prasme. Todėl kiekvienu atveju, analizuojant ar ekonominė veikla yra laikoma paslaugomis, svarbu įvertinti visas faktines aplinkybes.

2.1.1.2. Valstybės narės sienos kirtimo elementas

Antroji sąlyga, kuri turi būti tenkinama norint nustatyti, kad tam tikra veikla yra vykdoma naudojantis paslaugų teikimo laisve, yra egzistuojantis valstybės narės sienos kirtimo (angl. - *cross-border*) elementas. Šis elementas pasireiškia keturiais skirtingais atvejais, kai:

a) paslaugos teikėjas vyksta teikti paslaugų priimančiojoje valstybėje narėje, t.y. kitoje valstybėje narėje nei jis įsisteigęs/reziduoja. Situacijos pavyzdys yra *van Binsbergen*⁵⁷ byla, kuomet Nyderlandų advokatas, reziduojantis Belgijoje, vykdavo į Nyderlandus teikti paslaugų savo klientams;

b) paslaugų gavėjas vyksta į kitą valstybę narę, nei jis reziduoja/įsisteigęs, siekdamas gauti paslaugas iš kitoje valstybėje narėje reziduojančio/įsisteigusio paslaugų teikėjo. Valstybės narės sienos kirtimo elemento egzistavimas tokioje situacijoje buvo patvirtintas ETT *Luisi and Carbone*⁵⁸ byloje. Bylos faktinės aplinkybės buvo tokios, kad du italai norėjo vykti į Vokietiją bei ten gauti medicininės paslaugas. Tačiau jie buvo nubausti pinigėmis baudomis, kadangi iš Italijos vežėsi daugiau pinigų nei leido tuometiniai Italijos nacionaliniai teisės aktai. ETT pasisakė, kad laisvė gauti kitoje valstybėje narėje reziduojančio/įsisteigusio paslaugų teikėjo paslaugas yra laisvės teikti paslaugas neatskiriama dalis⁵⁹;

c) nei paslaugų teikėjas, nei paslaugų gavėjas patys nekeliauja, bet keliauja (kerta valstybių narių sieną) tik paslaugos. Valstybės narės sienos kirtimo elemento egzistavimas

⁵⁶ BARNARD, C. *Europos Sąjungos materialinė teisė*. Vilnius: Eugrimas, 2006, II t., p. 147-148.

⁵⁷ Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 1974 m. gruodžio 03 d. sprendimas byloje C-33/74, *van Binsbergen* (1974), ECR 01229.

⁵⁸ Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 1984 m. sausio 31 d. sprendimas byloje C-286/82, *Luisi and Carbone* (1984), ECR 00377.

⁵⁹ *Ibid.*, 10 punktas.

tokioje situacijoje buvo patvirtintas *Alpine Investments*⁶⁰ byloje, kurioje ETT pasakė, kad paslaugų teikimo laisvės nuostatos „yra taikomas paslaugoms, kurias teikėjas siūlo telefonu kitose valstybėse narėse reziduojantiems potencialiems gavėjams ir teikia jas neišvykdamas iš valstybės narės, kurioje yra įsisteigęs“⁶¹. Tai itin aktualu paslaugoms, kurios dažnai yra teikiamos nuotolinio ryšio priemonių pagalba, tokioms kaip finansinės paslaugos ar lošimas⁶²;

d) paslaugų teikėjas ir paslaugų gavėjas reziduoja toje pačioje valstybėje narėje, tačiau abu keliauja į kitą valstybę narę, kurioje yra suteikiamos paslaugos. Valstybės narės sienos kirtimo elemento egzistavimas tokioje situacijoje ETT buvo patvirtintas *Vestergaard*⁶³ ir *ITC*⁶⁴ bylose. Tokiu išaiškinimu ETT praplėtė paslaugų teikimo laisvės taikymą už SESV 56 straipsnio lingvistinio aiškinimo ribų ir nustatė, kad net vidaus sandoris gali patekti į SESV 56 straipsnio taikymo sritį, jei svarbi darbo dalis, už kurią paslaugų teikėjui yra apmokama, yra atliekama kitoje valstybėje narėje.

Tikslinga paminėti ETT sprendimą *Koestler*⁶⁵ byloje, kuriame buvo pateiktas išaiškinimas, kad tais atvejais, kuomet sutartis dėl paslaugų teikimo sudaroma valstybėje narėje, kurioje reziduoja/įsisteigęs ir paslaugų teikėjas, ir paslaugų gavėjas, tačiau, nesibaigus sutarties terminui, paslaugų gavėjas persikelia į kitą valstybę narę, yra laikoma, kad egzistuoja valstybės narės sienos kirtimo elementas ir todėl taikomos normos, reglamentuojančios laisvę teikti paslaugas. Šiame sprendime atskleidžiama, kad nėra būtina, kad sienos kirtimo elementas egzistuotų paslaugų teikimo pradžioje. T.y. jei sienos kirtimo elementas atsiranda paslaugų teikimo eigoje, tai nekliudo pripažinti, kad buvo pasinaudota paslaugų teikimo laisve.

---

⁶⁰ Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 1995 m. gegužės 10 d. sprendimas byloje C-384/93, *Alpine Investments* (1995), ECR I-01141.

⁶¹ *Ibid.*, 22 punktas.

⁶² STOREY, T., TURNER, C. *Unlocking EU Law* (2nd ed.). United Kingdom: Hodder Education, 2008, p. 24.

⁶³ Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2001 m. gruodžio 03 d. sprendimas byloje C-59/00, *Vestergaard* (2001), ECR I-09505.

⁶⁴ Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2007 m. sausio 11 d. sprendimas byloje C-208/05, *ITC* (2007), ECR I-00181.

⁶⁵ Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 1978 m. spalio 24 d. sprendimas byloje C-15/78, *Koestler* (1978), ECR 01971.

2.1.1.3. Atlygintinumas

SESV 57 straipsnis *expressis verbis* numato, kad paslaugomis (paslaugų teikimo laisvės prasme) laikoma tik tokia veikla, už kurią yra atlyginama. Todėl paslaugų teikimo laisvės nuostatos taikomos tik jei paslaugų teikėjui yra atlyginama už suteiktas paslaugas.

*Humbel*⁶⁶ byloje ETT pažymėjo, kad „pagrindinė užmokesčio ypatybė yra ta, kad jis yra ekonominis atlygis už suteiktą paslaugą ir paprastai nustatomas paslaugų teikėjo ir paslaugų gavėjo abipusiu sutarimu“⁶⁷. Tai lemia, kad ne bet kuris mokėjimas gali būti laikomas atlygiu, kuris būtinas suteiktą paslaugą norint pripažinti „paslauga“ SESV 57 straipsnio prasme. Iš to seka, kad tais atvejais, kuomet užmokestis nelaikomas ekonominiu atlyginimu už suteiktą paslaugą, paslaugos yra traktuojamos kaip neekonominio pobūdžio. Neekonominio pobūdžio paslaugos, kurioms būdinga tai, kad jos tenkina bendruosius interesus, remiantis ETT praktika, nepatenka į SESV 56 straipsnio taikymo sritį⁶⁸. Mokestis turi būti ekonominis atlygis, todėl, jei mokestis atlieka tik simbolinę funkciją bei yra neproporcingas suteiktai paslaugai, atlygintinumo sąlyga nėra tenkinama. Neekonominio pobūdžio paslaugų teikimo atvejais veikla vykdoma nesiekiant komercinių motyvų, o paslaugos gavėjas nėra traktuojamas kaip klientas, o traktuojamas kaip asmuo, kurio naudai paslaugos yra teikiamos. Jei už tokias paslaugas yra numatytas užmokestis, paprastai jis nepadengia visų paslaugos teikėjo kaštų bei yra skirtas atlikti paslaugų teikėjo paramos ar paslaugų gavėjo drausminimo funkcijas. Tokios veiklos pavyzdžiais galėtų būti valstybės finansuojamos mokymo ar sveikatos priežiūros įstaigos, policijos, kariuomenės, šiukšlių išvežimo, laidojimo paslaugos.

Atkreiptinas dėmesys, kad atlygis nebūtinai turi būti vien pinigai. Tačiau, jei atlygis yra ne piniginis, turi būti galimybė atlygį išreikšti pinigine išraiška⁶⁹. Atlygis taip pat neprivalo būti tiesiogiai mokamas paslaugų gavėjo⁷⁰, t.y. jei draudimo bendrovė apmokės gydymo išlaidas, kurias patyrė draudimo bendrovės klientas kitoje valstybėje narėje nei jis

---

⁶⁶ Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 1988 m. rugsėjo 27 d. sprendimas byloje C-263/86, *Humbel & Edel* (1988), ECR I-05365.

⁶⁷ *Ibid.*, 13, 17 punktai.

⁶⁸ HATZOPOULOS, V. *Legal Aspects in Establishing the Internal Market for services*. [interaktyvus]. 2007, Nr. 6 [žiūrėta 2012 m. kovo 02 d.], p. 9. Prieiga per internetą: <http://www.coleurope.net/file/content/studyprogrammes/law/studyprog/pdf/ResearchPaper_6_2007_Hatzopoulos.pdf> [žiūrėta 2012 m. kovo 02 d].

⁶⁹ *Cit. Op.* 53, p. 790.

⁷⁰ Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2000 m. balandžio 11 d. sprendimas sujungtose bylose C-51/96 ir C-191/97, *Deliege* (2000), ECR I-02549.

reziduoja, tai, paslaugų teikimo laisvės prasme, būtų laikoma tokiu pačiu atlygintinumu kaip ir tais atvejais, jei už paslaugas tiesiogiai susimokėtų paslaugų gavėjas.

2.1.1.4. Paslaugų teikimo laikinumas

Paslaugų teikimo laisvės nuostatos yra taikomos tik situacijoms, kuomet paslaugos yra teikiamos laikinai. SESV 57 straipsnis numato, kad paslaugų teikimo laisvės nuostatos taikomos santykiams, kurių nereglamentuoja nuostatos dėl prekių, kapitalo ir asmenų judėjimo laisvės. T.y. *expressis verbis* įtvirtinamas subordinacinis paslaugų teikimo laisvės pobūdis. Atsižvelgiant į tai, laikinumas yra vienas iš pagrindinių bruožų, kuris padeda atskirti paslaugų teikimo laisvę ir įsisteigimo laisvę⁷¹. Laikinumo kriterijus teikiant paslaugas yra *expressis verbis* įtvirtintas SESV 57 straipsnyje. Pažymėtina, kad ETT praktikoje yra buvę atvejų, kuomet teismas tam tikras veiklas apibūdino kaip vykdomas tik retkarčiais⁷², taip pat kaip savaimė ribotas laike⁷³, t.y. *de facto* pripažino, kad yra preziumuojama, jog tokių paslaugų teikimas yra laikinas. Kita vertus, laikinumo kriterijus nėra siejamas vien su terminu, o labiau atspindi subjekto integravimąsi į priimančiosios valstybės narės ekonomiką. Todėl SESV numatytas laikinumo kriterijus, kuris turi būti tenkinamas norint, kad veikla būtų pripažinta kaip paslaugų teikimas naudojantis paslaugų teikimo laisve, gali būti performuotas į negatyvią sąlygą, kad paslaugų teikimo laisvės nuostatos gali būti taikomas jei paslaugų teikėjas, vykdydamas savo veiklą, nėra integravęsis į priimančiosios valstybės narės ekonomiką. Detaliau integracijos į priimančiosios valstybės narės ekonomiką kriterijus nagrinėjamas 3.1.2. poskyryje.

2.2. Įsisteigimo laisvė

Įsisteigimo laisvę tiesiogiai reglamentuoja SESV 49-55 straipsniai. Šių nuostatų pagrindu yra garantuojama savarankiškai dirbančių asmenų teisė įsisteigti ir savo veiklą vykdyti kitos valstybės narės teritorijoje, o taip pat - ir teisė juridiniams asmenims steigti kitose valstybėse narėse, nepriklausomai nuo to, ar jie yra teisiškai savarankiški, ar ne, ar

⁷¹ *Cit. Op.* 68, p. 8.

⁷² Byloje *Commission v. Denmark* ETT nurodė, kad draudimo bendrovių veikla, veikiant kaip pagrindiniam draudėjui, yra vykdoma tik retkarčiais (Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 1986 m. gruodžio 04 d. sprendimas byloje C-252/83, *Commission v. Denmark* (1986), ECR 03713, 18 punktas).

⁷³ Byloje *Commission v. Italy* ETT nurodė, kad paslaugos, kurias turistams teikia turizmo bendrovės ar savarankiškai veikiantys gidai yra ribotos laike (Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 1991 m. vasario 26 d. sprendimas byloje C-180/89, *Commission v. Italy* (1991), ECR 00709, 6 punktas).

steigti atstovybes, padalinius ar dukterines bendroves. Įsisteigimo laisvė asmenims suteikia teisę vykdyti ūkinę veiklą priimančiojoje valstybėje narėje pagal taisykles, kurios neriboja ir nedaro mažiau patrauklaus steigimosi laisvės įgyvendinimo, t.y. įsisteigimo laisvė suteikia teisę imtis veiklos ir ja verstis priimančiojoje valstybėje narėje tokiomis pačiomis sąlygomis, kurios priimančiosios valstybės narės teisės aktuose nustatytos jos pačios piliečiams⁷⁴. Tiek diskriminuojantys, tiek nediskriminuojantys apribojimai yra draudžiami. Tai taikoma tiek priimančiosios valstybės teisės aktams, tiek kilmės valstybės teisės aktams⁷⁵. Kita vertus, nei SESV, nei Europos Sąjungos antriniai teisės aktai nėra įtvirtinę įsisteigimo laisvės apibrėžimo ar laisvės taikymo sritis⁷⁶. Šią spragą galima užpildyti remiantis ETT praktika, iš kurios gali būti išvesti svarbiausi įsisteigimo laisvės turinio elementai.

*Factortame II*⁷⁷ byloje ETT nurodė, kad įsisteigimo sąvoka SESV prasme apima „faktišką ekonominės veiklos vykdymą įsisteigus kitoje valstybėje narėje neribotą laiką⁷⁸“. *Gebhard*⁷⁹ byloje buvo nurodyta, kad įsisteigimo teisė suteikiama ir juridiniams asmenims, ir fiziniams asmenims, kurie yra kurios nors Europos Sąjungos valstybės narės piliečiai. Atsižvelgiant į nustatytas išimtis ir sąlygas, ji leidžia bet kurios valstybės narės teritorijoje imtis bet kurios savarankiškai dirbančių asmenų veiklos bei ja verstis, steigti ir valdyti įmones, steigti atstovybes, padalinius bei antrines bendroves. Asmuo gali būti įsisteigęs, kaip apibrėžta SESV, daugiau negu vienoje valstybėje narėje: įmonių atveju - įsteigdamas atstovybes, padalinius arba antrines bendroves, laisvųjų profesijų atstovų atveju - įsteigdamas antrąją profesinės veiklos buveinę. Pati įsisteigimo sąvoka yra labai plati, ji leidžia Europos Sąjungos piliečiui nuolat ir nepertraukiamai dalyvauti valstybės narės, kuri nėra jo kilmės šalis, ekonominiame gyvenime ir gauti pelną, taip prisidedant prie ekonominės ir socialinės skvarbos Europos Sąjungos savarankiškai dirbančių asmenų veiklos srityje⁸⁰.

Iš pateiktų išaiškinimų galima išskirti keturis įsisteigimo laisvės turinio elementus: (i) ekonominės veiklos vykdymas; (ii) savarankiškos veiklos vykdymas; (iii) tęstinės veiklos vykdymas; (iv) egzistuojantis valstybės narės sienos kirtimo elementas. Kartu pastebėtina,

---

⁷⁴ Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 1974 m. birželio 21 d. sprendimas byloje C-2/74, *Reyners* (1974), ECR 00631, 18 punktas.

⁷⁵ Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 1988 m. rugsėjo 28 d. sprendimas byloje C-81/87, *Daily mail & General Trust PLC* (1988), ECR 05483, 16 punktas.

⁷⁶ TATHAM, A. F. *EC Law in practise: a case-study approach*. Hungary: HVG-ORAC, 2006, p. 396.

⁷⁷ Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 1991 m. liepos 25 d. sprendimas byloje C-221/89, *The Queen v. Secretary of State for Transport, ex parte Factortame Ltd* (1991), ECR I-03905.

⁷⁸ *Ibid.*, 20 punktas.

⁷⁹ Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 1995 m. lapkričio 30 d. sprendimas byloje C-55/94, *Gebhard v. Consiglio dell'Ordine degli Avvocati e Procuratori di Milano* (1995), ECR I-04165.

⁸⁰ *Ibid.*, 23-24 punktai.

kad įsisteigimo laisvė gali būti skirstoma į: (i) fizinių asmenų įsisteigimo laisvę ir juridinių asmenų įsisteigimo laisvę; (ii) pirminio įsisteigimo laisvę ir antrinio įsisteigimo laisvę.

2.2.1. Įsisteigimo laisvės turinio elementai

Naudojimasis įsisteigimo laisve gali būti konstatuotas nustačius, kad egzistuoja visi keturi, aukščiau nurodyti, įsisteigimo laisvės turinio elementai. Toliau šiame poskyryje bus analizuojamas šių elementų turinys siekiant atskleisti įsisteigimo laisvės specifiką, kuri bus reikšminga atribojant paslaugų teikimo laisvę nuo įsisteigimo laisvės.

2.2.1.1. Ekonominės veiklos vykdymas

Įsisteigimo laisvės nuostatos taikomos jei vykdoma veikla laikoma ekonomine. Ekonominė veikla yra pripažįstama tokia veikla, kuri patenkina kliento poreikį už atlygį⁸¹. T.y. vykdydamas tokią veiklą subjektas siekia gauti pajamų (atlygį)⁸². Daugelis mokslininkų mano, kad tiek veiklos rūšis, tiek jos tikslas nėra labai svarbus. Svarbu ir būtina tai, kad atitinkama veikla atspindėtų dalyvavimą ekonominiuose santykiuose, todėl net socialinė, sportinė ar kultūrinė veikla, remiantis ETT praktika, yra laikoma ekonomine veikla. Iš to seka, kad į įsisteigimo laisvės sferą praktiškai nepatektų tik labdaringa veikla. Taip pat nėra svarbu ar asmuo *de facto* gavo atlygį, svarbu, kad savo veikla jis jo siekė⁸³. Pastebėtina, kad remiantis pateikta pozicija, darytina išvada, kad ekonominė veikla įsisteigimo laisvės prasme apima daugiau veiklos rūšių lyginant su ekonomine veikla paslaugų teikimo laisvės prasme, kadangi pastaroji iš ekonominės veiklos sąvokos pašalina veiklas, kurios vykdomos už užmokestį, kuris akivaizdžiai nėra pakankamas siekiant padengti tos veiklos kaštus, t.y. nėra laikomas atlygintinumu SESV 57 straipsnio prasme.

2.2.1.2. Savarankiška veikla

Įsisteigimo laisvės nuostatos taikomos jei vykdoma veikla laikoma savarankiška. Šiuo požymiu įsisteigimo laisvė skiriasi nuo laisvo darbuotojų judėjimo. Sąvoka „savarankiškai“ reiškia, kad asmuo veikia savo sąskaita ir rizika. Juridinių asmenų atžvilgiu „savo sąskaita ir

⁸¹ Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2001 m. lapkričio 20 d. sprendimas byloje C-268/99, *Jany* (2001), ECR I-08615, 48 punktas.

⁸² ŽALTAUSKAITĖ-ŽALIMIENĖ, S. *Laisvas asmenų judėjimas pagal Europos Bendrijų teisę: įsisteigimo teisė*. Vilnius: Rosma, 2002, p. 3.

⁸³ *Ibid.*, p. 3-4.

savo rizika“ nekelia jokių neaiškumų⁸⁴. Tačiau, kalbant apie fizinius asmenis, kartais kyla problemų nustatant ar asmuo veikia savarankiškai, ar jis veikia nesavarankiškai, kaip darbuotojas. Todėl šis kriterijus yra itin aktualus fizinių asmenų įsisteigimo laisvės kontekste.

*Jany*⁸⁵ byloje ETT suformavo tris kriterijus, pagal kuriuos asmuo gali būti laikomas vykdančiu savarankišką veiklą. Kad asmens veikla būtų pripažinta savarankiška, asmuo turi: (i) nebūti subordinacijos santykiuose, kurie nulemtų jo veiklos pasirinkimą, jos vykdymo ir atlyginimo sąlygas; (ii) veikti savo asmenine rizika; (iii) visas atlygis už jo atliekamą veiklą turi tekti jam (ar jis turėtų turėti galimybę jį paskirstyti savo nuožiūra). *Trojani*⁸⁶ byloje šie kriterijai iš esmės buvo ETT pakartoti, nurodant, kad tais atvejais, kuomet asmuo dirba pagal kito subjekto nurodymus ir už tai jis gauna atlygį, jis yra laikomas darbuotoju (t.y. buvimo darbuotoju esmė yra tai, kad jis turi jam vadovaujantį asmenį ir gauna atlyginimą). Kita vertus, jei asmuo užsidirba veikdamas nepriklausomai nuo kitų subjektų nurodymų, jis yra traktuojamas kaip savarankišką veiklą vykdančias asmuo⁸⁷.

2.2.1.3. Tęstinė veikla

Įsisteigimo laisvės nuostatos yra taikomos tuomet, kai asmuo savarankišką veiklą priimančiojoje valstybėje narėje vykdo stabilium ir tęstiniu pagrindu įsiliedamas į šios valstybės narės ekonominį gyvenimą. Pažymėtina, kad veiklos trukmė (terminas), nustatant ar veikla yra vykdoma stabilium ir tęstiniu pagrindu, negali būti lemiamas veiksnys. Pirmiausia, asmuo nėra įpareigotas įsisteigus veiklą vykdyti tam tikrą laiko tarpą, todėl gali egzistuoti situacijos, kuomet tik pradėta vykdyti veikla yra nutraukiama. Tokiu atveju nebūtų pateisinama, jei vien dėl trumpo veiklos vykdymo laikotarpio būtų pripažinta, kad tokia veikla buvo vykdoma paslaugų teikimo laisvės, o ne įsisteigimo laisvės, pagrindu. Antra, ETT praktikoje nėra nurodyta koks laiko tarpas *per se* leistų pripažinti, kad veikla buvo laikina. Todėl teisinga yra laikyti, kad subjekto veikla yra pripažįstama tęstine, kai jis integruojasi į priimančiosios valstybės narės ekonominį gyvenimą. Detaliau šis aspektas yra nagrinėjamas 3.1.2. poskyryje.

---

⁸⁴ *Ibid.*, p. 7.

⁸⁵ *Cit. Op.* 81.

⁸⁶ Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2004 m. rugsėjo 07 d. sprendimas byloje C-456/02, *Trojani* (2004), ECR I-07573.

⁸⁷ *Cit. Op.* 53, p. 834.

2.2.1.4. Sienos kirtimo elementas

Europos Sąjungos laisvo darbuotojų judėjimo, įsisteigimo laisvės ir laisvės teikti paslaugas nuostatos negali būti taikomos veikloms, kurios apima tik vienos valstybės narės teritoriją⁸⁸. Todėl ir tais atvejais, kuomet norima konstatuoti pasinaudojimą įsisteigimo laisve, privaloma nustatyti valstybės narės sienos kirtimo elementą. Tačiau šio elemento negalima klaidingai tapatinti su paslaugų teikimo laisvei būdingu sienos kirtimo elementu. Įsisteigimo atveju veiklą vykdančio subjektas yra įsikūręs toje pačioje valstybėje, kurioje yra subjektas, kurio naudai veikla yra vykdoma (klientas), o atliktas darbas/suteiktos paslaugos pasiekia klientą nekertant valstybės sienos. T.y. įsisteigimo laisvei būdingas valstybės narės sienos kirtimo elementas pasireiškia tuo, kad atitinkamą veiklą vykdančio subjektas turi būti anksčiau įsikūręs priimančiojoje valstybėje narėje, kas reiškia, kad savarankiškai veikiančio subjekto veikla anksčiau judėjo per valstybės narės sieną⁸⁹.

2.3. Finansinių paslaugų teikimo ir įsisteigimo laisvė Lietuvoje ir Europos Sąjungoje

Lietuvos Respublikos teisės aktai, reglamentuojantys Lietuvos Respublikos finansines paslaugas teikiančių subjektų teisę teikti paslaugas kitose Europos Sąjungos valstybėse narėse pasinaudojant paslaugų teikimo ar įsisteigimo laisvėmis bei kitų Europos Sąjungos valstybių narių finansines paslaugas teikiančių subjektų teisę teikti paslaugas Lietuvoje, yra harmonizuoti su Europos Sąjungos antrine teise. Todėl tolimesnis finansinių paslaugų teikimo ir įsisteigimo laisvių nagrinėjimas bus atliekamas neanalizuojant konkrečių Lietuvos Respublikos teisės aktų nuostatų, o pateikiant analizę, kuri atskleis šio instituto turinį bei specifiką visos vieningos rinkos mastu (tame tarpe ir Lietuvos Respublikos).

2.3.1. Kilmės valstybės principas

Siekiant sukurti vieningą rinką ir užtikrinti paslaugų teikimo ir įsisteigimo laisves, Europos Sąjungoje yra harmonizuota finansinių paslaugų reguliavimo sritis. Vienas iš svarbių atlikto harmonizavimo rezultatų yra įtvirtintas kilmės valstybės principas (angl. -

---

⁸⁸ Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 1991 m. balandžio 23 d. sprendimas byloje C-41/90, *Hofner & Elser* (1991), ECR I-01979, 37 punktas.

⁸⁹ *Cit. Op.* 82, p. 11.

Country of origin principle)⁹⁰, kuris kitaip dar vadinamas „Europiniu pasu“ (angl. - *European passport*)⁹¹. Principo idėja yra tokia, kad subjektas, siekiantis teikti finansines paslaugas, tam turi gauti licenciją iš valstybės, kurioje jis yra įsisteigęs, priežiūros institucijos, kuri atsakinga už tų finansinių paslaugų, kurias subjektas ketina teikti, priežiūrą. Harmonizavimu yra pasiekta, kad dalis reikalavimų, kuriuos subjektas turi atitikti norėdamas gauti licenciją, yra bendri visose valstybėse narėse. Kai subjektas gauna licenciją veiklos vykdymui, ši turi būti pripažįstama kitose valstybėse narėse. Tai reiškia, kad subjektui, norint teikti paslaugas kitoje valstybėje narėje pasinaudojant paslaugų teikimo laisve arba norint įsteigti filialą pasinaudojant įsisteigimo laisve, nebereikia gauti priimančiosios valstybės narės licencijos finansinėms paslaugoms, kurias jis turi teisę teikti pagal kilmės valstybės išduotą licenciją. Šiuo atveju „Europinis pasas“ leidžia teikti finansines paslaugas kitoje valstybėje narėje net jei priimančiosios valstybės narės teisė vietiniams analogiškos formos subjektams draudžia užsiimti tokių paslaugų teikimu⁹². Kilmės valstybės principas taip pat lemia, kad nepaisant to, kad subjektas finansines paslaugas teikia kitoje valstybėje narėje, kilmės valstybės priežiūros institucija, o ne priimančiosios valstybės narės priežiūros institucija, yra atsakinga už šio subjekto vykdomos veiklos priežiūrą. Kita vertus, reikia pažymėti, kad teisės aktai gali nustatyti ir priimančiosios valstybės narės priežiūros institucijai teisę vykdyti tam tikrą priežiūrą. Pavyzdžiui, direktyva 2006/48/EB numato, kad priimančiosios valstybės narės priežiūros institucija yra atsakinga už: (i) teisės aktų, kurių, siekiant užtikrinti viešąjį interesą⁹³, privalo laikytis subjektas, įsisteigdamas priimančiojoje valstybėje narėje filialo forma, nuostatų laikymosi priežiūrą; (ii) finansines paslaugas teikiančio subjekto priežiūrą, nepriklausomai nuo to, ar finansinės paslaugos priimančiojoje valstybėje narėje yra teikiamos paslaugų teikimo laisvės, ar įsisteigimo laisvės pagrindu, jei

---

⁹⁰ BREUSS, F., FINK, G., GRILLER, S. *Financial Integration in Europe: Effects on Markets and Economic Growth*. Austria: Springer, 2008, p. 66.

⁹¹ MOUSSIS, N. *Access to European Union. Law, economics, policies* (16th ed.). S.l.: European Study Service, 2007, p. 106-109.

⁹² GKOUTZINIS, A. *Internet Banking And the Law in Europe: Regulation, Financial Integration And Electronic Commerce*. United Kingdom: Cambridge university press, 2006, p. 238.

⁹³ Viešojo intereso sąvoką vartojama Lietuvos Respublikos įstatymuose, reglamentuojančiuose finansinių paslaugų teikimą. Ši sąvoka yra platesnė už viešosios tvarkos sąvoką, kuri yra įtvirtinta SESV 52 straipsnyje. ETT praktikoje viešojo intereso pripažinta: viešoji tvarka, visuomenės saugumas ir sveikata; tvarkos visuomenėje palaikymas; socialinės politikos tikslai; paslaugų gavėjų apsauga; vartotojų apsauga; darbuotojų apsauga, įskaitant socialinę apsaugą; gyvūnų gerovė; socialinės apsaugos sistemos finansinės pusiausvyros apsauga; sukčiavimo prevencija; nesąžiningos konkurencijos prevencija; prekybos sandorių sąžiningumas; aplinkos ir miesto aplinkos apsauga, įskaitant miestų ir teritorijų planavimą; kreditorių apsauga; tinkamo teisingumo administravimo apsauga; kelių eismo saugumas; intelektinės nuosavybės apsauga; kultūros politikos tikslai, įskaitant žodžio laisvės apsaugą; poreikis užtikrinti aukštą švietimo lygį, spaudos įvairovės užtikrinimas ir nacionalinės kalbos rėmimas; nacionalinio istorinio ir meninio paveldo išsaugojimas; veterinarijos politika.

finansines paslaugas teikiantis subjektas nesilaiko kilmės valstybės teisės aktų nuostatų, o kilmės valstybės priežiūros institucija tinkamai nevykdo pareigos vykdyti šio subjekto veiklos priežiūrą⁹⁴.

2.3.2. Pranešimo procedūra

Finansines paslaugas teikiantis subjektas, norėdamas pasinaudoti „Europiniu pasu“ ir pradėti teikti finansines paslaugas kitoje valstybėje narėje, turi įvykdyti pranešimo procedūrą. Procedūros esmė, kad finansines paslaugas teikiantis subjektas, siekdamas įsisteigti kitoje valstybėje narėje ar teikti joje finansines paslaugas, turi apie tai pranešti kilmės valstybės narės priežiūros institucijai, nurodydamas valstybę narę, kurioje planuoja steigti filialą ar teikti finansines paslaugas, ir pateikti teisės aktuose reikalaujamą informaciją. Priežiūros institucija neperduoti informacijos priimančiosios valstybės narės priežiūros institucijai gali tik teisės aktuose numatytais atvejais. Jei nėra aplinkybių, kurios leistų neperduoti informacijos, kilmės valstybės priežiūros institucija privalo per nustatytą terminą informaciją perduoti. Priimančiosios valstybės narės priežiūros institucija negali uždrausti finansines paslaugas teikiančiam subjektui vykdyti veiklą jos teritorijoje, bet gali nurodyti teisės aktų normas, kurios užtikrina viešojo intereso apsaugą, kurių finansines paslaugas teikiantis subjektas privalo laikytis veikdamas priimančiojoje valstybėje narėje.

Teisės aktai numato pareigą priimančiosios valstybės narės priežiūros institucijai iš anksto identifikuoti nacionalinių teisės aktų nuostatas, kurių, siekiant užtikrinti viešąjį interesą, finansines paslaugas teikiantis subjektas privalės laikytis vykdydamas veiklą priimančiojoje valstybėje narėje. Tai reiškia, kad yra panaikinama galimybė, pasinaudojant viešojo intereso išlyga, vėliau pritaikyti nacionalinės teisės akto nuostatą, apie kurią nebuvo pranešta iš anksto, kad jos yra privaloma laikytis⁹⁵. Pažymėtina, kad 2004 m. balandžio 21 d. Europos parlamento ir Tarybos direktyva 2004/39/EB dėl finansinių priemonių rinkų⁹⁶ (toliau - MiFID), reguliuojanti su finansinėmis priemonėmis susijusias investicines paslaugas, priešingai nei bankininkystės ir draudimo paslaugas reguliuojantys teisės aktai, lingvistiškai nenumato priimančiosios valstybės priežiūros institucijos teisės nurodyti teisės aktų nuostatas, kurių viešojo intereso apsaugos tikslais turėtų laikytis paslaugas

---

⁹⁴ *Cit. Op.* 90, p. 70.

⁹⁵ *Cit. Op.* 90, p. 69-70.

⁹⁶ OL, 2004 L 145, p.1.

priimančiojoje valstybėje pradantis teikti subjektas⁹⁷. Doktrinoje pozicija šiuo klausimu nėra vienoda. Viena vertus, reiškiamą pozicija, kad tokia nuostata reiškia absoliutų draudimą priimančiai valstybei narei nustatyti bet kokius papildomus reikalavimus paslaugų teikimui⁹⁸. Kita vertus, yra mokslininkų, kurie mano, kad nepaisant to, kad nėra nuorodos į viešąjį interesą, tai yra numanoma ir priimančioji valstybė narė turi teisę nustatyti pareigą laikytis viešąjį interesą užtikrinančių teisės aktų nuostatų⁹⁹. Atsižvelgiant į tai, kad SESV 52 straipsnio pagrindu yra leidžiamas skirtingas kitos valstybės narės subjektų traktavimas pateisinant tai viešojo intereso reikalavimu, manytina, kad pagrįsta valstybei narei tikėtis, kad jai bus leidžiama reikalauti laikytis viešąjį interesą valstybėje užtikrinančių teisės normų, atsižvelgiant į tai, kad šios normos nereiškia skirtingo nacionalinių subjektų ir kitų valstybių narių subjektų traktavimo.

2.3.3. „Europinio paso“ ir Europos Sąjungos laisvių santykis

Tarp „Europinio paso“ ir SESV įtvirtintų paslaugų teikimo laisvės ir įsisteigimo laisvės dėti lygybės ženklą nėra galima. „Europinis pasas“ suteikia mažiau galimybių nei Europos Sąjungos laisvės. „Europinis pasas“ leidžia dvi alternatyvas: teikti paslaugas kitos valstybės narės teritorijoje (angl. - *within their territories*) bei teikti paslaugas kitos valstybės narės teritorijoje įsteigus filialą. Europos Sąjungos laisvės, savo ruožtu, turinio atžvilgiu yra platesnės.

2.3.3.1. „Europinio paso“ ir Europos Sąjungos laisvių santykis: įsisteigimo laisvė

Įsisteigimo laisve galima pasinaudoti nebūtinai steigiant filialą, kaip numatoma „Europinio paso“ atveju, o ir kitais būdais, pavyzdžiui, steigiant dukterinę bendrovę, naudojantis tarpininko paslaugomis (ką yra pripažinęs ir ETT savo praktikoje). Nors, priklausomai nuo pasirinkto steigimosi būdo, gali skirtis taikomas teisinis reguliavimas ir keliami reikalavimai finansines paslaugas teikiančio subjekto veiklai, tačiau priimančiosios valstybės narės priežiūros institucija negali įpareigoti toje valstybėje narėje steigtis tik vienu iš galimų būdų.

---

⁹⁷ MiFID 31 ir 32 straipsniai nurodo, kad valstybės narės netaiko jokių papildomų reikalavimų paslaugų teikimui pasinaudojant laisvei teikti paslaugas bei filialo įsteigimui ir jo veiklai.

⁹⁸ *Cit. Op.* 92, p. 242.

⁹⁹ ANDRENAS, M., ROTH, W. H. *Services and free movement in EU law*. United States: Oxford University Press, 2004, p. 311.

Tais atvejais, kuomet norima įsisteigti kitoje valstybėje narėje ne filialo forma, nėra galima pasinaudoti „Europiniu pasu“ ir todėl finansinių paslaugų teikimo veiklai vykdyti reikia gauti leidimą (licenciją) priimančiojoje valstybėje narėje. Pažymėtina, kad sąvoka „filialas“ investicinių paslaugų atveju „Europinio paso“ kontekste yra suprantama pakankamai plačiai, t.y., pavyzdžiui, įsisteigimui filialo forma gali būti prilygintas veikimas per kitoje valstybėje narėje esantį agentą. MiFID įtvirtina, kad jei su finansinėmis priemonėmis susijusias paslaugas (investicines paslaugas) teikiantys subjektai pasinaudoja kitoje valstybėje narėje veikiančio agento pagalba, yra taikomos tokios pačios nuostatos kaip ir įsisteigus filialo forma. T.y. nuolatos veikiantis agentas prilyginamas filialui. Analogiška nuostata įtvirtinta ir Finansinių priemonių rinkų įstatymo 39 straipsnio 2 dalyje. Todėl šiuo atveju, įsisteigiant priimančiojoje valstybėje narėje siekiant teikti finansines paslaugas yra taikomas „Europinio paso“ reguliavimas. Kita vertus, bankininkystės ir draudimo paslaugas reglamentuojančiuose teisės aktuose *expressis verbis* nėra numatyta tokia sąlyga. Atsižvelgiant į tai, kad filialas yra apibrėžiamas kaip pagrindine buveine nesanti verslo vieta, sudaranti juridiskai priklausomą paslaugų teikėjo dalį¹⁰⁰, o tarpininkas yra laikytinas nepriklausomu asmeniu, manytina, kad tarpininkas negali būti laikomas filialu „Europinio paso“ kontekste. Todėl logiškai galėtų sėkti išvada, kad bankininkystės ir draudimo paslaugų atveju „Europinio paso“ nuostatos netaikomos įsisteigiant pasinaudojant tarpininko (nepriklausomo asmens) paslaugomis. Tačiau reikia atsižvelgti į tai, kad tarpininkas, priimančiojoje valstybėje narėje veikdamas kaip juridiskai nepriklausomas subjektas, finansines paslaugas gali teikti tik turėdamas priežiūros institucijos licenciją tokių paslaugų teikimui. Todėl būtų netikslinga reikalauti iš įsisteigiančio subjekto pakartotinai gauti licenciją, ypač atsižvelgiant į tai, kad finansines paslaugas jis ketina teikti tik per subjektą, kuris jau turi licenciją tokių paslaugų teikimui ir kuris yra kontroliuojamas jo kilmės valstybės narės priežiūros institucijos. Tuo labiau, kad 1997 m. birželio 20 d. Europos komisijos komunikate SEC(97) 1193 final „*Freedom to provide services and the interest of the general good in the second banking directive*“¹⁰¹ (toliau - Finansinių paslaugų komunikatas) netgi nurodoma, kad tokio įsisteigimo atveju pranešimo procedūra nėra būtina¹⁰². Todėl, manytina, įsisteigimui naudojantis tarpininku teikiant finansines paslaugas

---

¹⁰⁰ *Cit. Op.* 96, 4 straipsnio 1 dalies 26 punktas; *Cit. Op.* 6, 4 straipsnio 1 dalies 3 punktas.

¹⁰¹ OJ, 1998 C 167, p. 27.

¹⁰² *Ibid.*, p. 12.

mutatis mutandis taip pat turi būti taikomas „Europinio paso“, kurio pagrindinis aspektas yra vieninga licencija, reguliavimas.

Pažymėtina, kad priklausomai nuo įsisteigimo būdo, skiriasi teisės aktai, kurie taikomi įsisteigus vykdomo finansinių paslaugų teikimo reglamentavimui. Tais atvejais, kuomet yra įsisteigiama kitoje valstybėje narėje nesinaudojant „Europiniu pasu“, taikomos visos priimančiosios valstybės narės teisės aktų nuostatos, reglamentuojančios vykdomą veiklą. Tais atvejais, kuomet įsisteigimui yra pasinaudojama „Europiniu pasu“, taikomos tiek kilmės valstybės teisės normos, tiek priimančiosios valstybės teisės normos. T.y., kaip buvo nurodyta aukščiau, kilmės valstybės priežiūros institucija yra įgaliota atlikti subjekto priežiūrą, o priimančiosios valstybės narės priežiūros institucijai gali būti leidžiama, remiantis viešojo intereso užtikrinimo išlyga, numatyti pareigą finansines paslaugas teikiančiam subjektui laikytis tam tikrų nacionalinių teisės aktų nuostatų.

Klausimas, kuris kyla įsisteigus pasinaudojant „Europiniu pasu“ - koks yra santykis tarp kilmės valstybės teisinio reguliavimo ir priimančiosios valstybės teisinio reguliavimo privalomumo (taikomumo). Finansinių paslaugų komunikate yra išreikšta pozicija, kad „Europinio paso“ pagrindu finansines paslaugas teikiantis subjektas turi laikytis tik tų priimančiosios valstybės normų, reglamentuojančių jo veiklą, kurios yra privalomos užtikrinant viešąjį interesą¹⁰³. Doktrinoje šiuo klausimu randama pozicija, kad įstatymų leidėjas užuot įtvirtinęs, kad yra taikomos kilmės valstybės teisės normos - tiek tos, kurios skirtos riboti rizikai, tiek kitos - pasielgė priešingai ir numatė, kad priimančioji valstybė narė savo teisės normas gali taikyti tik jei jos patenka į viešojo intereso išlygą. T.y. kitu keliu buvo pasiektas analogiškas rezultatas - kilmės valstybės teisės normų taikymas¹⁰⁴. Išreikšta pozicija yra pakankamai aiški, tačiau joje nėra atskleista ar toks kilmės valstybės ir priimančiosios valstybės teisės taikymo santykis įsisteigus „Europinio paso“ pagrindu yra taikomas visam reguliavimui, kuris gali būti taikomas teikiant finansines paslaugas priimančiojoje valstybėje narėje, ar šis santykis yra aktualus tik reguliavimui, kuris nustato licencijos išdavimo procedūrą, licencijos galiojimą ir subjekto veiklos kontrolę? Manytina, kad teisingu variantu reikėtų laikyti antrąjį variantą. Jį pagrindžia E. Lomnicka¹⁰⁵ ir V.

---

¹⁰³ *Ibid.*, p. 17.

¹⁰⁴ Įstatymų leidėjas užuot įtvirtinęs, kad yra taikomos kilmės valstybės teisės normos, tiek tos, kurios skirtos riboti rizikai, tiek kitos, pasielgė priešingai ir numatė, kad priimančioji valstybė narė savo teisės normas gali taikyti tik jei jos patenka į viešojo intereso išlygą. T.y. kitu keliu buvo pasiektas analogiškas rezultatas - kilmės valstybės teisės normų taikymas (*Cit. Op.* 92, p. 243).

¹⁰⁵ LOMNICKA, E. *The Home Country Control Principle in the Financial Services Directives and the Case Law*. *European Business Law Review*, 2000, Nr. 11, p. 324-336.

Hatzopoulos¹⁰⁶ darbuose formuluojama pirmos kartos kilmės valstybės principo idėja, įtvirtinta taip vadinamose „Europinių pasų“ direktyvose, kurios reglamentuoja bankininkystės, investicinių ir draudimo paslaugų sektorius. Įtvirtintas reguliavimas daro aiškiają takoskyrą tarp licencijavimo ir pripažinimo reikalavimų (juos reglamentuojančių teisės aktų nuostatų) bei paslaugų teikimo sąlygų (tai reglamentuojančių teisės aktų nuostatų)¹⁰⁷. Pirmuoju atveju galioja anksčiau aptarta taisyklė, kurios pagrindu priimančiosios valstybės teisės normos šioje srityje gali būti taikomos tik tiek, kiek tai būtina viešojo intereso principo įgyvendinimo užtikrinimui. Tuo tarpu pačios paslaugų teikimo sąlygos išlieka priimančiosios valstybės narės kontrolėje ir paslaugas teikiantis subjektas turi laikytis visų taikytinų teisės aktų. Šią poziciją patvirtina ir Draudimo paslaugų komunikate išreikštas pastebėjimas, kad „Europinio paso“ principas, įtvirtinantis kilmės valstybės išduodamo leidimo galią kitose valstybės narėse ir kilmės valstybės priežiūros institucijos kompetenciją vykdyti finansines paslaugas teikiančio subjekto priežiūrą, netrukdo taikyti kitas sritis reglamentuojančias priimančiosios valstybės narės teisės aktų, tokių kaip mokesčių, socialinės apsaugos ar darbo teisės, nuostatas¹⁰⁸.

2.3.3.2. „Europinio paso“ ir Europos Sąjungos laisvių santykis: paslaugų teikimo laisvė

Analogiškai įsisteigimo laisvei, paslaugų teikimo laisvė, įtvirtinta SESV 56 straipsnyje, savo turiniu yra platesnė lyginant su „Europinio paso“ paslaugų laisvės turiniu. SESV 56 straipsnyje įtvirtinta paslaugų teikimo laisvė apima ir tuos atvejus, kai paslaugų gavėjas keliauja pas paslaugų teikėją gauti paslaugų, ir tuos atvejus, kai nei paslaugų gavėjas, nei paslaugų teikėjas nekeliauja, bet keliauja pačios paslaugos. Savo ruožtu „Europinis pasas“ neapima tokių atvejų.

Kaip buvo minėta, „Europinis pasas“ suteikia galimybę teikti paslaugas kitos valstybės narės teritorijoje. Lingvistinis nuostatos „kitos valstybės narės teritorijoje“ aiškinimas lemia, kad atvejai, kuomet paslaugų gavėjas atvyksta pas paslaugų teikėją, nepatenka į „Europinio paso“ reguliavimo sritį. Tai reiškia, kad finansinių paslaugų teikėjas neprivalo tokiais atvejais įvykdyti pranešimo procedūras, nors paslauga yra suteikiama kitos valstybės narės subjektui.

---

¹⁰⁶ *Cit. op.* 68, p. 16.

¹⁰⁷ Pažymėtina, kad ši teorijoje nubrėžta riba praktikoje gali būti ne visuomet lengvai pritaikoma. Tą iliustruoja *Commission v. France* byla draudimo paslaugų sektoriuje (Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2004 m. rugsėjo 07 d. sprendimas byloje C-347/02, *Commission v. France* (2004), ECR I-07557).

¹⁰⁸ *Cit. Op.* 15, p.15

Problematiškiau yra tais atvejais, kuomet juda vien paslaugos, pavyzdžiui, interneto pagalba. Ar tokiais atvejais gali būti laikoma, kad paslaugos teikiamos kitos valstybės narės teritorijoje ir todėl reikalinga įgyvendinti pranešimo procedūrą, ar laikytina, kad paslaugos visgi nėra teikiamos kitos valstybės teritorijoje? Finansinių paslaugų komunikate Europos Komisija, sprendama šį klausimą, pasirėmė lingvistiniu aiškinimu ir nurodė, kad tik veiklai, vykdomai kitos valstybės narės teritorijoje, privalo būti įvykdyta pranešimo procedūra. Siekiant nustatyti, kur veikla yra vykdoma, reikia įvertinti, kur paslaugą charakterizuojantis veiksmas buvo atliktas, t.y. toks veiksmas, už kurį yra atlyginama. Tai atliekama nustatant koks veiksmas charakterizuoja finansinę paslaugą, o tada - nustatant vietą, kur tas veiksmas yra atliekamas¹⁰⁹. Internetu teikiamos bankininkystės paslaugos, Europos Komisijos nuomone, nereikalauja pranešimo procedūros įgyvendinimo, kadangi paslaugos teikėjas negali būti laikomas vykdančiu veiklą priimančiosios valstybės narės teritorijoje¹¹⁰. Kita vertus, yra pažymima, kad kiekviena situacija turi būti individualiai analizuojama ir kiekvienu atveju išvada gali būti kitokia. Manytina, kad ši pozicija turėtų būti taikoma ir investicinėms paslaugoms, kadangi paslaugas charakterizuojantys veiksmai gali/yra atliekami ne tiesiogiai paslaugų gavėjui, o tik vadovaujantis jo valia ir vėliau jis yra informuojamas/jam patvirtinama apie suteiktas paslaugas. Net jei finansinės paslaugos yra suteikiamos tiesiogiai paslaugų gavėjui, pavyzdžiui, konsultavimas dėl investavimo žodžiu, reikėtų laikyti, kad paslauga yra atlikta paslaugų teikėjo buvimo vietoje, t.y. šiuo atveju jo kilmės valstybėje, ir tik nuotolinio ryšio priemonių pagalba ji yra perduodama paslaugų gavėjui į kitos valstybės narės teritoriją. Tokią poziciją patvirtina ir 2000 m. birželio 08 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2000/31/EB dėl kai kurių informacinės visuomenės paslaugų, ypač elektroninės komercijos, teisinių aspektų vidaus rinkoje (elektroninės komercijos direktyva)¹¹¹ numatyta nuostata, kad įmonės, teikiančios paslaugas interneto svetainėje, buveinė yra ta vieta, kur ji verčiasi ekonomine veikla, buveine negalima laikyti tos vietos, kurioje saugoma interneto svetainę palaikanti techninė įranga ar ta vieta, kurioje galima pasiekti interneto svetainę.

Kita vertus, reikia atkreipti dėmesį, kad draudimo paslaugų atveju yra laikomasi priešingos pozicijos. Draudimo paslaugų komunikate nurodoma, kad draudimo paslaugų atveju, rizikos, apdraustos draudimo sutartimi, vieta yra esminis elementas nustatant kokios

---

¹⁰⁹ *Cit. Op.* 92, p. 245.

¹¹⁰ *Cit. Op.* 101, p. 7.

¹¹¹ OL, 2000 L 178, p. 1, konstatuojamosios dalies 19 punktas.

teisės normos yra taikytinos. Tais atvejais, kuomet draudimo rizika yra kitoje valstybėje narėje, nei ta, kurioje yra draudiko buveinė, draudimo sutarties sudarymo atveju laikytina, kad yra pasinaudojama paslaugų teikimo laisve (t.y. *de facto* draudikas, pasinaudojęs „Europiniu pasu“, teikia paslaugas priimančiojoje valstybėje narėje). Todėl draudikas, kuris nori internetu teikti draudimo paslaugas apdraudžiant riziką kitose valstybėse narėse, pirmiausia turi įgyvendinti pranešimo procedūrą¹¹². Draudimo paslaugų atveju Europos Komisijos pozicija gali būti grindžiama Finansinių paslaugų komunikate nurodytu charakterizuojančio veiksmo atlikimo testu. Draudimo paslaugų atveju esminis paslaugų elementas yra ne poliso išdavimas, o rizikos „padengimas“. Kadangi rizika egzistuoja priimančiojoje valstybėje narėje, natūralu, kad jos „padengimas“ vyksta ten, kur rizika egzistuoja.

Pažymėtina, kad nuotolinėmis ryšio priemonėmis teikiamų tiek bankininkystės ir investavimo paslaugų, tiek draudimo paslaugų atvejais yra pasinaudojama paslaugų teikimo laisve. Tačiau, tais atvejais, kuomet paslauga yra atliekama finansinę paslaugą teikiančio subjekto kilmės valstybės teritorijoje, šis subjektas nepasinaudoja „Europiniu pasu“, t.y. jo veikla neatsiduria kitos valstybės narės teritorijoje. Tokiu atveju valstybės narės, kurioje reziduojantiems/įsisteigusiems subjektams yra suteikiamos finansinės paslaugos, priešišros institucijos neturi teisės vykdyti priešišrą, kurią gali vykdyti, remiantis Europos Sąjungos direktyvų (kurios turi būti perkeltos į valstybių narių nacionalinę teisę) nuostatomis, tais atvejais, kai finansinės paslaugos suteikiamos pasinaudojus „Europiniu pasu“.

Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad vien tai, kad finansinių paslaugų teikėjas reklamuojasi ir ši reklama gali būti pasiekama kitų valstybių narių subjektams, nereiškia, kad šis paslaugų teikėjas turi įgyvendinti pranešimo procedūrą. Bankininkystės ir investicinių paslaugų atveju pranešimo procedūra, kaip minėta, yra būtina tik tuo atveju, jeigu finansines paslaugas teikiantis subjektas siekia teikti paslaugas priimančiosios valstybės narės teritorijoje¹¹³. Todėl jei reklamos dėka paslaugų gavėjas atvyksta pas paslaugų teikėją¹¹⁴ gauti bankininkystės ar investicinių paslaugų arba šios paslaugos yra suteikiamos nuotolinio ryšio priemonėmis - pranešimo procedūra nėra būtina. Draudimo paslaugų atveju,

---

¹¹² *Cit. op.* 15, p. 13.

¹¹³ *Cit. op.* 101, p. 7.

¹¹⁴ Pažymėtina, kad paslaugų teikimo laisvė, įtvirtinta SESV, nenumato, kad pasinaudojimą šia laisve galima būtų konstatuoti tik tais atvejais, kai paslaugų teikėjas veikia aktyviai, siekdamas, kad paslaugų gavėjas atvyktų pas paslaugų teikėją. Todėl net jei paslaugų teikėjas nesireklamavo ir neatliko kitokių veiksmų, kuriais būtų siekiama, kad kitos valstybės narės subjektai atvyktų pas jį, tokio atvykimo atveju vis tiek konstatuotina, kad yra pasinaudojama paslaugų teikimo laisve.

atsižvelgiant į charakterizuojančio veiksmo atlikimo vietą, skirtini atvejai, kuomet reklamuojami produktai bei kuomet reklamuojamas draudikas¹¹⁵. Pirmuoju atveju yra siekiama paskatinti paslaugų gavėjus sudaryti draudimo paslaugų sutartį, todėl tokiu atveju finansinių paslaugų teikėjas turi įvykdyti pranešimo procedūrą. Antruoju atveju - pranešimo procedūra nėra būtina.

---

¹¹⁵ Pažymėtina, kad jei reklama pasiekia kitoje valstybėje narėje esančius subjektus, nors draudikas tiesiogiai nesiekia, kad taip nutiktų (t.y. reklama nebuvo nukreipta į tą valstybę narę) - bet kuriuo atveju išankstinė pranešimo procedūra nėra būtina.

3. Finansinių paslaugų teikimo laisvės ir įsisteigimo laisvės atribojimas

Finansinių paslaugų teikimo laisvės ir įsisteigimo laisvės atribojimas bus atliekamas dviem etapais. Pirmiausia bus išanalizuotos bendrosios taisyklės, taikomos atribojant šias dvi laisves, kurios *inter alia* yra taikomos ir atribojant laisves teikiant finansines paslaugas. Antra, bus analizuojamos konkrečios problemos, kurios kyla taikant bendrąsias taisykles atribojant finansinių paslaugų teikimo laisvę nuo įsisteigimo laisvės.

3.1. Paslaugų teikimo laisvės ir įsisteigimo laisvės atribojimas

Priklausomai nuo to, kuria laisve subjektas naudojasi, t.y. ar jis teikia finansines paslaugas pasinaudodamas paslaugų teikimo laisve, ar pasinaudodamas įsisteigimo laisve, skiriasi subjekto pareigos, taip pat jo veiklą reglamentuojantys teisės aktai¹¹⁶. Aukščiau buvo minėta, kad naudojantis paslaugų teikimo laisve, subjektas gali teikti paslaugas laikydamasis kilmės valstybės narės teisės aktų nuostatų. Tuo tarpu vykdant veiklą pasinaudojus įsisteigimo laisve - subjektas turi veikti vadovaudamasis priimančiosios valstybės narės teisės aktų nuostatomis. Taip pat buvo pažymėta, kad naudojantis „Europiniu pasu“, priklausomai nuo to, ar finansines paslaugas teikiantis subjektas tai daro naudodamasis paslaugų teikimo laisve, ar įsisteigimo laisve, skiriasi pranešimo procedūros vykdymas (pavyzdžiui, informacija, kurią reikia pateikti, pranešimo procedūros terminas). Tai lemia, kad paslaugų teikimo laisvės ir įsisteigimo laisvės atribojimas yra aktualus ir turi praktinę reikšmę.

Žinoma, dažnose situacijose yra pakankamai aišku kurios laisvės nuostatos turėtų būti taikomos. Pagrindinė problema kyla, kai finansinių paslaugų teikėjas neįsteigia filialo, atstovybės ar dukterinės bendrovės priimančiojoje valstybėje, t.y. neatlieka veiksmų, kurie jau patys savaime rodytų jo įsisteigimą, o jo vykdomos veiklos aplinkybės neleidžia lengvai identifikuoti, ypač kilus ginčui, laisvės, kurios nuostatomis vadovaujantis ta veikla turėtų būti vertinama. Todėl bus nagrinėjami kriterijai, kurie padeda atriboti paslaugų teikimo ir įsisteigimo laisves.

---

¹¹⁶ KACZOROWSKA, A. *European Union Law* (2nd ed.). New York: Routledge, 2011, p. 697.

3.1.1. Valstybės narės sienos kirtimo elementas

Europos Sąjungos nuostatos, reglamentuojančios įsisteigimo laisvę ir paslaugų teikimo laisvę, turi daug bendrų bruožų, todėl kai kuriose situacijose nėra lengva atskirti, kuris reglamentavimas tuo atveju turėtų būti taikomas. Kita vertus, kiekviena iš šių laisvių yra skirtinga. Pagrindinis klausimas, į kurį turėtų būti atsakyta, siekiant atriboti paslaugų teikimo laisvę nuo įsisteigimo laisvės, - ar paslauga teikiama per valstybės sieną¹¹⁷. Paslaugų teikimo atveju yra ryškus sienos kirtimo elementas. Paslaugų teikėjas ir paslaugų gavėjas būna skirtingose valstybėse narėse (išimtis - kai paslaugų gavėjas ir paslaugų teikėjas būna įsikūrę toje pačioje valstybėje narėje, tačiau paslaugos yra suteikiamos kitoje valstybėje narėje¹¹⁸). Tuo tarpu įsisteigimo atveju paslaugos teikėjas yra toje pačioje valstybėje kaip ir klientas, kuriam suteikiamos paslaugos.

Problemų, atribojant paslaugų teikimo laisvę ir įsisteigimo laisvę, gali kilti, kai paslaugų teikėjas vyksta teikti paslaugas į priimančią valstybę narę, kurioje reziduoja paslaugų gavėjas. Tokiu atveju kyla klausimas ar paslaugų teikėjas, dėl savo vykdomos veiklos priimančiojoje valstybėje narėje pobūdžio, nėra jau įsikūręs priimančiojoje valstybėje narėje. Šio klausimo sprendimui aktualus yra integracijos į priimančiosios valstybės narės ekonomiką kriterijus.

3.1.2. Integracija į priimančiosios valstybės narės ekonomiką

Vienas iš esminių paslaugų teikimo laisvės požymių - paslaugų teikimas priimančiojoje valstybėje būna laikinas ir atsitiktinis (vienkartinis). Savo ruožtu, paslaugų teikimas įsisteigus reiškia nuolatinį ir nepertraukiamą dalyvavimą priimančiosios valstybės ekonominiame gyvenime¹¹⁹¹²⁰ arba kitaip - integraciją į priimančiosios valstybės ekonomiką¹²¹. Dažnai literatūroje būtent laikinumo (angl. - *temporary*) kriterijus yra apibūdinamas kaip pagrindinis kriterijus siekiant atriboti paslaugų teikimo laisvę ir įsisteigimo laisvę¹²². Toks požiūris iš

---

¹¹⁷ *Cit. Op.* 82, p.11.

¹¹⁸ Tačiau tai nieko iš esmės nekeičia, nes vis tiek egzistuoja valstybės narės sienos kirtimo elementas.

¹¹⁹ *Cit. op.* 116, p. 697-698.

¹²⁰ *Cit. op.* 77, 20 punktas.

¹²¹ 1988 m. birželio 07 d. generalinio advokato Darmon išvada byloje C-81/87, *Daily mail & General Trust PLC* (1988), ECR 05483, 3 punktas.

¹²² C. Bernard nurodo, kad „pagrindinis veiksnys, atskiriantis paslaugas nuo įsisteigimo yra trukmė“ (*Cit. Op.* 56, p. 158); P. Craig, G. De Búrca nurodo, kad veiksnys, kuris yra svarbus norint atskirti ar savarankiška veikla užsiimantis asmuo naudojasi paslaugų teikimo laisve, ar įsisteigimo laisve, yra vykdomos veiklos laikinas ar pastovus pobūdis (CRAIG, P. P., DE BURCA, G. *EU-Law: Text, Cases, and Materials* (3rd ed).

pirmo žvilgsnio atrodo pakankamai pagrįstas, ypač atsižvelgiant į tai, kad SESV 57 straipsnyje *expressis verbis* yra numatyta, kad naudojimasis paslaugų teikimo laisve yra laikinas. Kita vertus, yra nuomonių, kad toks kriterijus negali būti lemiamas¹²³¹²⁴. Abi pozicijos gali būti suderinamos tuo atveju, jei laikinumo kriterijus nebus suprantamas tik kaip apibrėžiantis terminą, pavyzdžiui, kaip reiškiantis savaitę ar mėnesį, o bus suprantamas kaip savyje talpinantis daugiau elementų, tokių kaip veiklos tęstinumas, pastovumas, tvirtas veiklos pagrindas bei veiklos vykdymo kryptis. Visgi tokiu būdu būtų labai išplėstas lingvistinis sąvokos „laikinas“ aiškinimas, todėl teisingiau būtų nustatyti integracijos į priimančiosios valstybės narės ekonomiką kriterijų, kaip padedantį atriboti įsisteigimo laisvę ir laisvę teikti paslaugas, kuris kartu apimtų ir veiklos laikinumo vertinimą. T.y. nustačius, kad subjektas, teikiantis paslaugas kitoje valstybėje narėje nei yra jo buveinė, nėra integravęsis į priimančiosios valstybės narės ekonomiką, bus daroma išvada, kad subjekto vykdomai veiklai taikomos normos, reglamentuojančios laisvą paslaugų judėjimą. Ir atvirkščiai, nustačius subjekto integraciją į priimančiosios valstybės narės ekonomiką, tokia subjekto veikla bus laikoma įsisteigimu.

Nustatant ar subjektas yra integravęsis į priimančiosios valstybės narės ekonomiką, galima išskirti tris šio kriterijaus dalis, kurių nagrinėjimas padės atsakyti ar integravimosi kriterijus yra tenkinamas, t.y. laikinumas, pastovus ekonominės veiklos pagrindas (arba kitaip - infrastruktūra), veiklos centras (arba kitaip - geografinis kriterijus)¹²⁵. Paslaugų teikimo laikinumas rodo, kad subjektas nėra integravęsis į priimančiosios valstybės narės ekonomiką, tuo tarpu pastovios ekonominės veiklos pagrindas bei veiklos centras kaip tik leidžia nustatyti, kad šis laisvių atribojimo kriterijus yra tenkinamas. Taigi, integracijos į priimančiosios valstybės narės ekonomiką kriterijų sudaro viena negatyvi sąlyga (dalis), kuri turi būti netenkinama, ir dvi pozityvios sąlygos (dalys), kurios turi būti tenkinamos.

Trys integracijos į priimančiosios valstybės narės ekonomiką kriterijaus dalys - laikinumas, pastovus ekonominės veiklos pagrindas, veiklos centras - nėra kumuliatyvios¹²⁶. Nėra būtina nustatyti jų visų egzistavimą norint konstatuoti, kad paslaugų teikėjas yra

---

United States of America: Oxford University Press, 2003, p. 800); V. Hatzopoulos nurodo, kad laikinumas yra vienas iš pagrindinių bruožų, kuris padeda atskirti paslaugų teikimo laisvę ir įsisteigimo laisvę (*Cit. Op.* 68, p. 8); Ar subjektas naudojasi paslaugų teikimo laisve, ar yra įsisteigęs priklauso nuo jo veiklos trukmės priimančiojoje valstybėje narėje (*Cit. Op.* 63, p. 308).

¹²³ EHLERS, D., BECKER, U. *European fundamental rights and freedoms*. Germany: Walter de Gruyter, 2007, p. 291.

¹²⁴ *Cit. Op.* 82, p. 13.

¹²⁵ FRENZ, W. *Handbuch Europarecht: Europäische Grundfreiheiten*. Austria: Springer, 2004, p. 946.

¹²⁶ *Ibid.*, p. 946.

integruojantis į priimančiosios valstybės narės ekonomiką. Kartu pažymėtina, kad atskirais atvejais skirtingos kriterijaus dalys gali būti lemiančios atsakymą ar kriterijus yra tenkinamas. Pavyzdžiui *Gebhard* byloje generalinio advokato Leger pateiktoje išvadoje¹²⁷ buvo išskirti du kriterijai, pagal kuriuos paslaugų teikimas gali būti atribotas nuo įsisteigimo, t.y.: (i) laikinumo kriterijus: paslaugų teikimas pagal paslaugų teikimo laisvę pagal savo prigimtį yra laikinas, tuo tarpu įsisteigimas yra nuolatinis; (ii) geografinis kriterijus: įsisteigęs subjektas savo veiklą nukreipia daugiausia į valstybę, kurioje jis įsisteigęs, kai tuo tarpu teikiant paslaugas veikia priimančiojoje valstybėje būna antrinė ar šalutinė. Tačiau kartu buvo pažymėta, kad paslaugų teikimo laisvės ir įsisteigimo laisvės atskyrimas yra keblus klausimas ir todėl atsakymas į šį klausimą labai susijęs su faktinėmis situacijos aplinkybėmis¹²⁸.

Būtina atsižvelgti į tai, kad integracijos į priimančiosios valstybės narės ekonomiką kriterijaus dalys papildo viena kitą bei negali viena kitos paneigti. T.y., pavyzdžiui, veiklos centro nustatymas rodo, kad veikla nėra laikina, nors faktinės aplinkybės *per se* gali neleisti vienareikšmiškai konstatuoti šio fakto egzistavimą.

Toliau integracijos į priimančiosios valstybės narės ekonomiką kriterijaus dalys bus nagrinėjamos detaliau.

3.1.2.1. Laikinumai

Nei pirminė, nei antrinė Europos Sąjungos teisė, nei nacionalinė Lietuvos Respublikos teisė neįtvirtina termino, kuris leistų nustatyti, kokia veikla gali būti laikoma laikina ir nesąlygojanti išvados, kad subjektas, teikdamas paslaugas, įsisteigė priimančiojoje valstybėje narėje. Atkreiptinas dėmesys, kad Europos Sąjungos teisėje buvo bandymas nustatyti konkretų terminą, kurios neviršijus būtų preziumuojama, kad veikla vykdoma naudojantis paslaugų teikimo laisve. 2002 m. kovo 07 d. Europos Parlamento ir Komisijos direktyvos projekto COM/2002/0119 *final* dėl profesinių kvalifikacijų pripažinimo¹²⁹ 5 straipsnio 2 dalis numatė, kad jei paslaugų teikėjas priimančiojoje valstybėje narėje vykdo veiklą ne ilgiau kaip 16 savaičių per metus, preziumuojama, kad jis veikia naudodamasis paslaugų teikimo laisve. Tačiau, net nustatant konkretų terminą, buvo įtvirtinta nuostata, numatanti, kad prezumpcija

---

¹²⁷ 1995 m. birželio 20 d. generalinio advokato Leger išvada byloje C-55/94, *Gebhard v. Consiglio dell'Ordine degli Avvocati e Procuratori di Milano* (1995), ECR I-04165.

¹²⁸ *Ibid.*, 30-31 punktai.

¹²⁹ OJ, 2002 C 181E, p. 183.

neužkerta kelio individualiam situacijos vertinimui atsižvelgiant į veiklos trukmę, jos reguliarumą, dažnumą ir tęstinumą. Visgi, galutiniame direktyvos variante projekte numatyto termino nebeliko, buvo palikti tik kriterijai, į kuriuos atsižvelgiama vertinant paslaugų teikimo laikinumą¹³⁰. Taigi, pagrindinis šaltinis, kuriuo remiantis gali būti nustatomas laikinumas teikiant paslaugas, yra ETT sprendimuose suformuotos nuostatos¹³¹.

Van Binsbergen bylos sprendime ETT labai glaustai nurodė, kad, sprendžiant veiklos trukmės klausimą, reikia atsižvelgti ne į vieno veiksmo trukmę, bet reikia vertinti visą subjekto priimančiojoje valstybėje narėje vykdomą veiklą bendrai¹³².

*Steymann*¹³³ byloje ETT, atribodamas dvi Europos Sąjungos laisves, įvedė „numatomos ribos“ (angl. - *foreseeable limit*) kriterijų. T.y. jei veikla vykdoma nenusistačius jos vykdymo trukmės ribos, tokia veikla nelaikoma paslaugų teikimu remiantis paslaugų teikimo laisvės nuostatomis¹³⁴.

Gebhard byloje ETT pažymėjo, kad įsisteigimo sąvoka yra labai plati, ji leidžia Europos Sąjungos piliečiui nuolat ir nepertraukiamai dalyvauti valstybės narės, kuri nėra jo kilmės šalis, ekonominiame gyvenime ir gauti pelną. Savo ruožtu, kai paslaugų teikėjas išvyksta į kitą valstybę narę teikti paslaugų, SESV nustato, kad ten jis savo veikla turi verstis laikinai. Konkretios veiklos laikinasis pobūdis turi būti vertinamas atsižvelgiant ne tik į paslaugos teikimo trukmę, bet ir į jos reguliarumą, dažnumą ar tęstinumą¹³⁵. Būtent *Gebhard* byla padarė didelę įtaką tolimesniam laikinumo kriterijaus vertinimui - tiek teisės aktu leidyboje¹³⁶, tiek doktrinoje¹³⁷.

*Schnitzer*¹³⁸ byloje ETT atkreipė dėmesį, kad paslaugos SESV 56 straipsnio prasme gali apimti daugybę veiklos rūšių, kurios praktikoje labai skiriasi. Paslaugomis *inter alia* laikoma ir tokia veikla, kuri gali tęstis ne trumpą laikotarpį, netgi kelerius metus. Pastarosios

---

¹³⁰ 2005 m. rugsėjo 7 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2005/36/EB dėl profesinių kvalifikacijų pripažinimo (OL, 2005 L 255, p. 22) 5 straipsnio 2 dalis.

¹³¹ Atkreiptinas dėmesys, kad būtent iš *Gebhard* bylos suformuota taisyklė dėl laikinumo vertinimo buvo perkelta į direktyvą dėl profesinių kvalifikacijų pripažinimo.

¹³² *Cit. Op.* 57, 13 punktas.

¹³³ Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 1988 m. spalio 05 d. sprendimas byloje C-196/87, *Steymann v. Staatssecretaris van Justitie* (1988), ECR 06159.

¹³⁴ *Ibid.*, 16 punktas.

¹³⁵ *Cit. Op.* 79, 27 punktas.

¹³⁶ Žiūrėti 131 išnašą.

¹³⁷ Pavyzdžiui P. P. Craig, G. De Búrca nurodo, kad kriterijai, kurie padeda atskirti laikiną paslaugų teikimą nuo įsisteigimo laisvės kitoje valstybėje narėje yra atėję iš *Gebhard* bylos (CRAIG, P. P., DE BURCA, G. *EU-Law: Text, Cases, and Materials* (3rd ed). United States of America: Oxford University Press, 2003, p. 766-767).

¹³⁸ Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2003 m. gruodžio 11 d. sprendimas byloje C-215/01, *Schnitzer* (2003), ECR I-14847.

situacijos pavyzdys galėtų būti paslaugos, kurios yra teikiamos didelių pastatų statybos metu. Paslaugos SESV prasme taip pat bus traktuojamos kaip paslaugų teikimas naudojantis paslaugų teikimo laisve, jei subjektas, įsisteigęs kilmės valstybėje, jas teikia kitos valstybės narės subjektui, didesniu ar mažesniu dažnumu bei pastovumu, net ir gana ilgą laikotarpį. To pavyzdys galėtų būti patarimų ar informacijos teikimas už atlyginimą. ETT taip pat pažymėjo, kad jokia SESV nuostata negali leisti nustatyti konkretaus termino ar dažnumo, kuris savaime reikštų, kad paslaugų teikėjo priimančiojoje valstybėje narėje teikiamos paslaugos nėra laikomos teikiamomis naudojantis paslaugų teikimo laisve, o reiškia jo įsisteigimą priimančiojoje valstybėje narėje¹³⁹. Atsižvelgdamas į šiuos argumentus, ETT *Schnitzer* byloje suformavo išvadą, kad vien tai, jog vienoje valstybėje narėje įsteigtas subjektas teikia identiškas ar panašias paslaugas, didesniu ar mažesniu dažnumu ar pastovumu, kitoje valstybėje narėje neturėdamas joje infrastruktūros, kuri leistų jam profesionaliai, pastoviai ir reguliariai vykdyti šioje valstybėje narėje savo veiklą, bei infrastruktūros, kuri leistų jam būti konkurencingu su priimančiosios valstybės narės subjektais, negali lemti išvados, kad kilmės valstybėje narėje įsisteigęs subjektas turi būti traktuojamas kaip pasinaudojęs įsisteigimo laisve ir įsisteigęs priimančiojoje valstybėje narėje¹⁴⁰. *Schnitzer* byla reikšminga tuo, kad ETT nurodė, jog paslaugų teikimu neįsisteigus priimančiojoje valstybėje narėje gali būti laikoma ne tik veikla, kuomet yra turima tam tikros infrastruktūros priimančiojoje valstybėje, bet ir veikla, kuri nors ir trunka kelerius metus, bet yra vykdoma neturint infrastruktūros priimančiojoje valstybėje.

Apibendrintai galima teigti, kad nėra termino, kuris *per se* nustatytų ribą tarp paslaugų teikimo ir įsisteigimo laisvės ir leistų automatiškai konstatuoti laikinumo egzistavimą arba neegzistavimą konkrečiu atveju. ETT praktikoje suformuoti kriterijai yra svarbūs sprendžiant šį klausimą. Kita vertus, laikinumas gali būti nustatomas tik kiekvienu konkrečiu atveju individualiai nagrinėjant faktines aplinkybes ir pritaikant ETT suformuotas taisykles. Todėl realu, kad vienu atveju tam tikrą laiko tarpą priimančiojoje valstybėje vykdyta subjekto veikla, atsižvelgiant į kitas aplinkybes, bus laikoma paslaugų teikimu pasinaudojant paslaugų teikimo laisve, o kitais atvejais - tokį patį laiko tarpą vykdyta veikla bus traktuojama kaip įsisteigimas.

---

¹³⁹ *Ibid.*, 30-31 punktai.

¹⁴⁰ *Ibid.*, 32 punktas.

Draudimo priežiūros komisijos pozicija

Nors Lietuvos Respublikos draudimo priežiūros komisijos funkcijų vykdymą nuo 2012 m. sausio 01 d. perėmė Lietuvos bankas, nagrinėjamo veiklos laikinumo kriterijaus kontekste yra aktuali 2007 m. sausio 02 d. Lietuvos Respublikos draudimo priežiūros komisijos pozicija „Dėl Lietuvos Respublikos draudimo įmonių teisės teikti paslaugas ir įsisteigimo laisvės atskyrimo“¹⁴¹ (toliau - Pozicija).

Pozicijoje nurodoma, kad pagrindinis kriterijus, kuriuo remiantis turėtų būti atskiriama laisvė teikti paslaugas nuo laisvės įsisteigti, yra veiklos laikinumas. Vertinant, ar asmens vykdoma veikla yra laikino pobūdžio, turi būti atsižvelgta į tokius kriterijus: veiklos trukmę, reguliarumą, periodiškumą ir tęstinumą. Trukmę reikėtų vertinti kaip laiko tarpą, kurį draudimo įmonė vykdydė draudimo veiklą paslaugų teikimo valstybėje. Šis laiko tarpas turi būti pakankamai ilgas, ne trumpesnis nei pusė metų. Reguliarumas reiškia, kad veikla vykdoma nuosekliai, be ilgesnių pertraukų, draudimo sutartys sudaromos nuolat. Vertinant veiklos periodiškumą, atsižvelgiama į draudimo sutarčių sudarymo dažnumą: kasdien ar kas savaitę sudaromos draudimo sutartys liudija apie periodišką draudimo veiklą. Veiklos tęstinumas reiškia, kad veikla nėra vienkartinio ar trumpalaikio pobūdžio, pavyzdžiui, jeigu metų pradžioje draudimo įmonė sudaro daug sutarčių ir toliau veiklos nebevykdo, veiklos tęstinumo nebūtų. Visi keturi kriterijai vertinami bendrai ir yra privalomi, nesant nors vieno iš jų, draudimo įmonės veikla nėra laikoma nuolatine ar ilgalaike. Draudimo įmonės veiklos vertinimas pagal šiuos kriterijus priklauso nuo konkrečios situacijos. Taip pat gali būti atsižvelgiama ir į pagalbinius kriterijus, tokius kaip pasirašytų įmokų sumą kitoje Europos Sąjungos valstybėje narėje bei veiklos dalį, tenkančią kitos Europos Sąjungos valstybei narei, lyginant su veikla, vykdoma Lietuvoje¹⁴².

Šioje pozicijoje atkreiptinas dėmesys į du aspektus: (i) pagalbinius kriterijus; (ii) nurodomą tikslų veiklos trukmės terminą.

Nurodyti pagalbiniai kriterijai, manytina, visgi turėtų būti traktuojami kaip faktinės aplinkybės, kurios yra nagrinėjamos kiekvienu individualiu atveju. Žinoma, nurodyti pagalbiniai kriterijai gali būti reikšmingi sprendžiant tai, koks yra veiklos centras, veiklos

---

¹⁴¹ Lietuvos Respublikos draudimo priežiūros komisija *pozicija dėl Lietuvos Respublikos draudimo įmonių teisės teikti paslaugas ir įsisteigimo laisvės atskyrimo* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011 m. gruodžio 06 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.dpk.lt/files/pozicija20070102.doc>> [žiūrėta 2011 m. gruodžio 06 d.].

¹⁴² *Ibid.*

periodiškumas ir t.t. Tačiau *per se* jie negali leisti nuspręsti ar subjektas turėtų būti laikomas įsisteigęs priimančiojoje valstybėje narėje, ar ne.

Nurodomas konkretus veiklos terminas, kurio neviršijus preziumuojama, kad veikla buvo laikina ir todėl ji turėtų būti traktuojama kaip vykdyta naudojantis paslaugų teikimo laisve, vertintinas kritiškai. Pagrindinė problema, kad nepaisant nustatyto termino, teisinis tikrumas nėra pasiekiamas, kadangi bet kuriuo atveju, siekiant nustatyti, ar veikla buvo laikina, reikia vertinti visus *Gebhard* byloje nustatytus kriterijus. Savo ruožtu, atkreiptinas dėmesys į Pozicijoje nurodomą nuostatą, kad jei nors vienas kriterijus nėra išpildomas, laikoma, kad veikla buvo laikina. Toks formalistinis požiūris lemia, kad nepaisant subjekto tikrosios valios, trumpesnė nei pusės metų veikla nebus traktuojama kaip įsisteigimas. Tai nėra pateisinama, nes, pirmiausia, toks vertinimas neatitinka teisinio tikrumo principo, antra, suteikia galimybę piktnaudžiauti.

3.1.2.2. Pastovus ekonominės veiklos pagrindas

Vienas iš kriterijų, kuris padeda identifikuoti ar subjektas yra integravęsis į priimančiosios valstybės narės ekonomiką, yra pastovios infrastruktūros ar kitokio pobūdžio santykių, kurie leistų jam nuolatos bei ilgalaikiai sėkmingai vykdyti veiklą priimančiojoje valstybėje narėje, turėjimas. Šiuo atveju problema, kuri kyla - kokia infrastruktūra ar esami santykiai leidžia konstatuoti, kad subjektas turi pastovų ekonominės veiklos vykdymo pagrindą priimančiojoje valstybėje narėje?

*Commission v. Germany*¹⁴³ byloje ETT nurodė, kad siekiant konstatuoti juridinio asmens įsisteigimą, nebūtina nustatyti, kad juridinis asmuo įkūrė savo filialą ar atstovybę kitoje valstybėje narėje siekdamas vykdyti ekonominę veiklą. Konstatavimui gali pakakti ir to, kad priimančiojoje valstybėje narėje asmuo turi savo biurą, kuris yra valdomas jo personalo, ar, kad priimančiojoje valstybėje narėje trečiasis asmuo turi nuolatinį įgaliojimą veikti juridinio asmens naudai ar jo vardu¹⁴⁴. Tokiu būdu teismas nurodė, kad ir neformalios formos, tokios kaip biuras, gali būti pakankamu pagrindu konstatuoti, kad veiklą vykdančias subjektas turi ekonominės veiklos pagrindą priimančiojoje valstybėje narėje.

Daily Mail byloje generalinio advokato Darmon išvadoje buvo nurodyta, kad įsikūrimas reiškia integraciją į priimančiosios valstybės ekonomiką. Įsisteigimas apima du

---

¹⁴³ Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 1986 m. gruodžio 04 d. sprendimas byloje C-205/84, *Commission v. Germany* (1986), ECR 03755.

¹⁴⁴ *Ibid.*, 21 punktas.

aspektus: (i) fizinės buveinės buvimą; (ii) ekonominės veiklos vykdymą. Abu šie elementai turi būti pastovūs arba bent jau turi būti ilgalaikiai. Taigi, generalinis advokatas akcentavo ne tik tai, kad įsisteigimo atveju veikla yra vykdoma priimančiojoje valstybėje, bet ir tai, kad tokiu atveju subjektas fiziškai įsikuria priimančiojoje valstybėje ir tai gali būti indikatoriumi, kad buvo pasinaudota būtent įsisteigimo laisve¹⁴⁵. Šis kriterijus gali būti reikšmingas tais atvejais, kuomet paslaugos yra teikiamos internetu ar kitomis nuotolinio ryšio priemonėmis, kadangi gali egzistuoti situacija, kuomet svarbią paslaugas teikiančio subjekto veiklos dalį sudarys paslaugų teikimas iš kitos valstybės narės gautų užsakymų pagrindu. Tokiu atveju *de facto* gali susidaryti situacija, kada paslaugų teikėjas reguliariai teiks paslaugas kitos valstybės narės teritorijoje (pavyzdžiui, draudimo paslaugas). Tačiau, kadangi fiziškai jis neturės jokios buveinės ar atstovo toje valstybėje narėje, nebus galima konstatuoti, kad toks daugkartinis paslaugų teikimas reiškia įsisteigimą.

Sprendimu *Gebhard* byloje ETT truputį sušvelnino nagrinėjamą kriterijų pasisakydamas, kad tai, jog paslaugų teikimas yra laikinas, nereiškia, kad paslaugų teikėjas, kaip apibrėžta SESV, negali apsirūpinti priimančiojoje valstybėje narėje kokia nors infrastruktūra (įskaitant biurą, kontorą ar studiją), jei tokia infrastruktūra yra būtina teikti atitinkamas paslaugas¹⁴⁶. Taigi, vien tai, kad paslaugų teikėjas kitoje valstybėje narėje turi kokios nors formos ekonominės veiklos pagrindą, tai automatiškai nesąlygoja išvados, kad jis yra integravęsis į priimančiosios valstybės ekonomiką. Tokie išvadai padaryti reikia atlikti visų faktinių aplinkybių analizę. Norint, remiantis ekonominės veiklos pagrindu turėjimu priimančiojoje valstybėje, pagrįsti išvadą, kad subjektas yra įsisteigęs, pirmiausia reikia nustatyti, kad tai yra pastovios ekonominės veiklos pagrindas, skirtas nuolatinei ir ilgalaikiai paslaugų teikėjo veiklai priimančiojoje valstybėje narėje vykdyti.

3.1.2.3. Veiklos centras

Veiklos centro kriterijus (angl. - *centre of gravity*), kaip padedantis atriboti paslaugų teikimo laisvę nuo įsisteigimo laisvės, buvo pasiūlytas generalinio advokato Leger *Gebhard* byloje pateiktoje išvadoje. Tuomet šis kriterijus buvo apibūdintas kaip „geografinis“, nurodant, kad įsisteigęs subjektas savo veiklą daugiausia nukreipia į valstybę, kurioje jis yra įsisteigęs, kai tuo tarpu teikiant paslaugas veikla priimančiojoje valstybėje narėje būna

¹⁴⁵ *Cit. Op.* 121, 3 punktas.

¹⁴⁶ *Cit. Op.* 79, 27 punktas.

antrinė ar šalutinė. Aiškindamas šį kriterijų generalinis advokatas Leger nurodė, kad paslaugų teikėjo pagrindinė veikla turi būti nukreipta į kitos valstybės narės teritoriją, nei į tą, kurioje jis teikia paslaugas naudodamasis paslaugų teikimo laisve. Paslaugų teikėjo pagrindinė veikla negali būti nukreipta į valstybę, kurioje paslaugos yra teikiamos (paslaugų teikimo laisvės kontekste), išskyrus atvejus, kuomet paslaugų gavėjas keliauja gauti paslaugų į valstybę, kurioje veikia paslaugų teikėjas¹⁴⁷.

Schnitzer byloje generalinio advokato išvadoje¹⁴⁸ buvo pateikta profesoriaus Mota Campos nuomonė, kurią generalinis advokatas palaikė. Išvadoje teigiama, kad paslaugų teikėjo įsisteigimas priimančiojoje valstybėje narėje rodo pastovų ir nuolatinį išitraukimą į valstybės ekonomiką (ar bent jau rodo subjekto norą, kad jo veikla priimančiojoje valstybėje narėje būtų pastovi), kuris suformuoja jo veiklos centrą. Būtent per šį veiklos centrą paslaugų teikėjas bendrauja su iš anksto neapibrėžtais klientais. Tokie klientai yra pritraukiami per paslaugų teikėjo veiklos centrą, o paslaugos kitoje valstybėje narėje teikiamos atsitiktinai, t.y. atsitiktinių užsakymų, laimėtų konkursų pagrindu.

ETT sprendime veiklos centro kriterijus buvo įtvirtintas *TV 10*¹⁴⁹ byloje. Joje ETT nurodė, kad atveju, kai bendrovė yra įsteigta vienoje valstybėje narėje, bet jos veikla iš esmės yra nukreipta į kitos valstybės narės teritoriją, toks subjektas bus traktuojamas kaip įsisteigęs valstybėje narėje, į kurios teritoriją yra nukreipta pagrindinė bendrovės vykdoma veikla, o ne kaip teikiantis paslaugas naudojantis paslaugų teikimo laisve¹⁵⁰.

Pateikti bendrieji paslaugų teikimo laisvės ir įsisteigimo laisvės atribojimo kriterijai yra rodyklė, kuria vadovaujantis turi būti ieškoma atsakymo į klausimą, kaip turėtų būti vertinama finansines paslaugas teikiančio subjekto veikla. Tačiau kiekvienu atveju reikia detaliai ir kruopščiai įvertinti individualias faktinės situacijos aplinkybes. Būtent jos lemia atsakymą į klausimą kurios Europos Sąjungos laisvės nuostatos turėtų būti taikomos.

---

¹⁴⁷ *Cit. Op.* 127, 37-38 punktai.

¹⁴⁸ 2002 m. rugsėjo 17 d. generalinio advokato Misho išvada byloje C-215/01, *Schnitzer* (2003), ECR I-14847, 22 punktas.

¹⁴⁹ Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 1993 m. spalio 05 d. sprendimas byloje C-23/93, *TV10* (1993), ECR I-04795.

¹⁵⁰ *Cit. Op.* 123, p. 309.

3.2. Atribojimo problemos

Teikiant finansines paslaugas gali būti identifikuojami atvejai, kuomet: (i) 3.1. poskyryje įtvirtinti bendrieji paslaugų teikimo laisvės ir įsisteigimo laisvės atribojimo kriterijai ne visais atvejais yra pakankami siekiant atriboti šias dvi laisves; (ii) situacijos problematiškumas reikalauja detalesnės analizės siekiant atskleisti kurios laisvės nuostatos turėtų būti taikomos.

Išskirtini trys probleminiai atvejai, kylantys teikiant finansines paslaugas, kurie žemiau ir bus nagrinėjami, t.y.: (i) finansinių paslaugų teikimas naudojantis tarpininkų paslaugomis; (ii) finansinių paslaugų teikimas elektroninių mašinų būdu; (iii) finansinių paslaugų teikimas naudojantis nuotolinio ryšio priemonėmis.

3.2.1. Tarpininkavimas

Pirmoji situacija, kuri kelia problemų atribojant finansinių paslaugų teikimą nuo įsisteigimo laisvės, yra atvejis, kuomet finansines paslaugas teikiantis subjektas kitoje valstybėje narėje naudojami nepriklausomo asmens¹⁵¹ paslaugomis. Viena vertus, kaip buvo minėta anksčiau, naudojimasis tarpininko paslaugomis gali būti prilygintas įsisteigimui. Kita vertus - vien paties fakto, kad yra pasinaudojama tarpininko paslaugomis, nepakanka padaryti tokią išvadą. Todėl siekiant panaikinti teisinį netikrumą, reikia nustatyti taisykles, kurių pagalba galima išspręsti šią problemą.

3.2.1.1. ETT praktika

Sprendžiant nepriklausomų asmenų traktavimo problemą, vertinga apžvelgti ETT praktiką, kurioje suformuoti kriterijai, kuriais remiantis galima atriboti atvejus, kuomet veikla per nepriklausomą asmenį priimančiojoje valstybėje narėje traktuojama kaip finansines paslaugas teikiančio subjekto naudojimasis paslaugų teikimo laisve, nuo tų atvejų, kai nepriklausomas asmuo yra prilyginamas finansines paslaugas teikiančio subjekto filialui ir todėl laikoma, kad finansines paslaugas teikiantis subjektas yra įsisteigęs priimančiojoje valstybėje narėje.

---

¹⁵¹ Nepriklausomas asmuo yra suprantamas kaip fizinis ar juridinis asmuo, kuris yra teisiškai atskirtas nuo atstovaujamo finansines paslaugas teikiančio subjekto (t. y. nėra atstovaujamo finansines paslaugas teikiančio subjekto padalinys ar darbuotojas), nepriklausomai nuo jo teisinės formos.

*De Bloos*¹⁵² byloje ETT nurodė, kad įsisteigimo sąvoka yra „nuspalvinta“ filialo ir atstovybės terminų. Savo ruožtu, viena iš esminių filialo ar atstovybės charakteristikų yra tai, kad filialo ar atstovybės veikla yra nukreipta į atstovaujamos bendrovės interesus bei tuo pačiu atstovaujamos bendrovės kontroliuojama¹⁵³. T.y. šioje byloje teismas akcentavo kontrolės bruožą, egzistuojantį tarp atstovaujamos bendrovės ir subjekto, kurio pagalba yra įvykdytas įsisteigimas priimančiojoje valstybėje.

*Somafer*¹⁵⁴ byloje ETT nurodė, kad filialo, atstovybės ar kitos įsisteigimą rodančios formos koncepcija sąlygoja pastovų veiklos vykdymą, kuriai užtikrinti yra sukurtas valdymo ir aprūpinimo mechanizmas, kuris leidžia nuolatos vykdyti veiklą sudarant sandorius su trečiosiomis šalimis, kurie sukuria teises ir pareigas atstovaujamaam subjektui santykiuose su trečiaisiais asmenimis¹⁵⁵. Iš šios teismo sprendime suformuotos nuostatos reikia išskirti du aspektus: (i) įsisteigimo atveju tarpininkaujantis subjektas, veikiantis priimančiojoje valstybėje narėje, turi turėti nuolatinius įgaliojimus; (ii) įgaliojimai priimančiojoje valstybėje narėje tarpininkaujančiam subjektui turi leisti veikti atstovaujamo subjekto vardu.

*Blanckaert & Willems*¹⁵⁶ byloje ETT suformavo nuostatą, kad nepriklausomo tarpininko statusas suteikia jam teisę pačiam nuspręsti dėl savo atliekamo darbo bei tai, kiek savo laiko jis skirs subjektui, kuriam jis atstovauja. Kartu, nepriklausomas tarpininkas gali atstovauti ne vieną subjektą, kurie veikia toje pačioje rinkoje ir yra konkurentai, o daugiau, o atstovaujamas subjektas negali uždrausti jam to daryti. Nepriklausomo tarpininko veikla pasižymi tuo, kad jis tik perduoda užsakymus atstovaujamaam subjektui, o pats nevykdo pagal užsakymus gautų pavedimų. Būtent tokia nepriklausomo tarpininko veikla neturi požymių, kurie leistų jį traktuoti kaip paslaugas teikiančio subjekto įsisteigimą priimančiojoje valstybėje narėje¹⁵⁷. Šis ETT pateiktas išaiškinimas netiesiogiai leidžia daryti takoskyrą tarp sąvokų „nepriklausomas asmuo“ ir „nepriklausomas tarpininkas“, kurios kartais yra vartojamos kaip sinonimai. T.y. ETT, nurodydamas požymius, kuriuos atitinkantis nepriklausomas asmuo gali būti laikomas nepriklausomu tarpininku, kurio veikla neleidžia konstatuoti, kad finansines paslaugas teikiantis subjektas yra įsisteigęs priimančiojoje

---

¹⁵² Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 1976 m. spalio 06 d. sprendimas byloje C-14/76, *De Bloos v. Bouyer* (1976), ECR 01497.

¹⁵³ *Ibid.*, 20-21punktai.

¹⁵⁴ Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 1978 m. lapkričio 22 d. sprendimas byloje C-33/78, *Somafer* (1978), ECR 02183.

¹⁵⁵ *Ibid.*, 12 punktas.

¹⁵⁶ Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 1981 m. kovo 18 d. sprendimas byloje C-139/80, *Blanckaert & Willems v. Trost* (1981), ECR 00819.

¹⁵⁷ *Ibid.*, p. 13.

valstybėje narėje, kartu leidžia implikuoti išvadą, kad šių požymių neatitinkantis asmuo nelaikomas nepriklausomu tarpininku (jis dar gali būti vadinamas tiesiog tarpininku, bet ne nepriklausomu). Vadinasi, darytina išvada, kad tokiu atveju, kai nepriklausomo asmens (tarpininko) pagalba finansines paslaugas teikiantis subjektas įsisteigia priimančiojoje valstybėje narėje, toks tarpininkas, kadangi egzistuoja jo kontrolės elementas, nelaikytinas nepriklausomu ir gali būti vadinamas tik nepriklausomu asmeniu.

Apžvelgta ETT praktika leidžia nustatyti kriterijus, kuriais remiantis gali būti sprendžiamas įsisteigimo klausimas. Europos Komisija Finansinių paslaugų komunikate ir Draudimo paslaugų komunikate šios praktikos pagrindu yra suformavusi tris sąlygas¹⁵⁸¹⁵⁹, kurioms esant finansines paslaugas teikiančio subjekto, kuriam atstovauja nepriklausomas asmuo, reziduojantis ar įsisteigęs priimančiojoje valstybėje narėje, veikla pripažįstama patenkanti į įsisteigimo laisvę reguliavimo sritį: (i) finansines paslaugas teikiančio subjekto paskirtas atstovauti nepriklausomas asmuo yra pavaldus atstovaujamo finansines paslaugas teikiančio subjekto nurodymams bei kontrolei; (ii) paskirtam atstovauti nepriklausomam asmeniui yra suteikti įgaliojimai sukurti teises ir pareigas atstovaujamo finansines paslaugas teikiančiam subjektui trečiųjų asmenų atžvilgiu; (iii) paskirtam atstovauti nepriklausomam asmeniui suteikti įgaliojimai yra nuolatinio pobūdžio.

Nurodytos trys sąlygos yra kumuliatyvios, t.y. jos visos turi būti tenkinamos norint pripažinti, kad finansines paslaugas teikiantis subjektas, besinaudojantis nepriklausomo asmens tarpininkavimo pagalba priimančiojoje valstybėje narėje, *de facto* yra pasinaudojęs įsisteigimo laisve.

3.2.1.2. Vertinimo kriterijai

Kadangi kiekvienu atveju, vertinant ar yra tenkinami ETT praktikoje įtvirtinti ir Europos Komisijos apibendrinti naudojimosi nepriklausomo asmens tarpininkavimo paslaugomis priimančiojoje valstybėje narėje pripažinimo įsisteigimu kriterijai, reikia analizuoti faktines aplinkybes, tinkamam faktinių aplinkybių pritaikymui yra svarbu suprasti išvadą lemiančių kriterijų turinį.

Vertinant ar asmuo yra pavaldus atstovaujamo finansines paslaugas teikiančio subjekto nurodymams bei kontrolei, turėtų būti atsižvelgiama į tai, ar šis asmuo gali laisvai

---

¹⁵⁸ *Cit. Op.* 101, p. 12.

¹⁵⁹ *Cit. Op.* 15, p. 10.

organizuoti savo veiklą, spręsti, kiek darbo laiko skirti atstovaujamo subjekto interesams ir ypač kiek laiko skirti konkuruojančių su finansines paslaugas teikiančiu subjektu subjektu interesams atstovauti¹⁶⁰. Ar nepriklausomas asmuo turi išskirtinį atstovavimo susitarimą, ar jis turi susitarimų su daug subjektų - taip pat svarbus kriterijus, kuris leidžia spręsti, ar nepriklausomas asmuo yra pavaldus atstovaujamo subjekto kontrolei ir nurodymams¹⁶¹. Manytina, kad tais atvejais, kuomet nepriklausomas asmuo išimtinai atstovauja tik vieną paslaugų teikėją, jis negali būti traktuojamas kaip nepriklausomas tarpininkas. To priežastis - ekonominė. Nors *de jure* tarpininkas yra savarankiškas subjektas, bet vienintelis jo pajamų šaltinis iš tarpininkavimo veiklos yra iš atstovavimo tam konkrečiam atstovaujamajam. Todėl tarpininkas yra ekonomiškai priklausomas nuo atstovaujamojo, kas lemia, kad išimtinu įsipareigojimu atsirandanti kontrolė bei pavaldumas sustiprėja tiek, kad tik išimtiniais atvejais (pavyzdžiui, kai nepriklausomas asmuo verčiasi ir kitomis veiklomis, o tarpininkavimas teikiant finansines paslaugas yra jo antraeilė veikla) būtų galima pripažinti, kad kontrolė ir pavaldumas neegzistuoja. Tais atvejais, kai finansinių paslaugų teikėjas suteikia išimtinus įgaliojimus nepriklausomam asmeniui jį atstovauti priimančiojoje valstybėje narėje, greičiausiai bus konstatuojama kontrolė ir pavaldumas, kadangi toks susitarimas rodo finansines paslaugas teikiančio subjekto ketinimą tęsti savo veiklą toje valstybėje narėje, kas nėra įmanoma be tinkamos jo vardu veikiančio subjekto kontrolės. Kuomet nepriklausomas asmuo atstovauja keletą subjektų, iš kurių vienas yra suteikęs išimtinus įgaliojimus jį atstovauti, atsižvelgiant į faktines aplinkybes, gali būti konstatuota, kad išimtinus įgaliojimus suteikęs subjektas, tarpininko forma, yra įsisteigęs priimančiojoje valstybėje narėje, o tuo tarpu kiti subjektai, kuriuos atstovauja nepriklausomas asmuo, teikia paslaugas naudodamiesi paslaugų teikimo laisve¹⁶².

Antrasis kriterijus, analizuojamas vertinant finansines paslaugas teikiančio subjekto ir tarpininko, veikiančio priimančiojoje valstybėje narėje, santykius - ar nepriklausomam asmeniui yra suteikti įgaliojimai sukurti teises ir pareigas atstovaujamam subjektui trečiųjų asmenų atžvilgiu. Tai reiškia, kad tretieji asmenys dėl paslaugų teikimo sąlygų, sutarties sudarymo gali tartis ne su pačiu finansines paslaugas teikiančiu subjektu, o su tarpininkaujančiu nepriklausomu asmeniu¹⁶³. Šis kriterijus yra tenkinamas net jei pats tarpininkas neturi teisės pasirašyti sutarties. Pavyzdžiui, nepriklausomas asmuo,

---

¹⁶⁰ *Cit. Op.* 15, p. 10; *Cit. Op.* 101, p. 12.

¹⁶¹ *Cit. Op.* 101, p. 12.

¹⁶² *Cit. Op.* 15, p. 10.

¹⁶³ *Ibid.*, p. 10.

atstovaujantis finansines paslaugas teikiančią subjektą, pateikia atstovaujamojo vardu pasiūlymą, kurį pasirašyti turi teisę tik pats atstovaujamas. Kita vertus, jei atstovaujamas gali atsisakyti sudaryti sutartį, kuri jam yra pateikiama jau su kliento parašu, nagrinėjamas kriterijus nebūtų tenkinamas¹⁶⁴.

Atkreiptinas dėmesys, kad ne vien tik paslaugų teikimo sutartimis gali būti sukurtos teisės ir pareigos atstovaujajam. Įvairių pretenzijų iš klientų priėmimas ir sutikimas su jomis gali rodyti, kad tarpininkas turi įgaliojimą sukurti teises ir pareigas atstovaujajam. Tačiau reikia skirti techninį darbą nuo veiksmų, kuriais sukuriamos teisės ir pareigos. T.y. jei tarpininkas tiesiog surenka pretenzijas ir jas persiunčia finansines paslaugas teikiančiam subjektui, tai automatiškai nesukuria pastarajam teisių ar pareigų, kadangi jis turi teisę ir kompetenciją nesutikti su pareikšta pretenzija. Kaip nurodytos situacijos pavyzdį galima pateikti draudimo santykius bei tarpininko teisę/teisės nebuvimą sutikti su draudimo poliso pagrindu pareikštu reikalavimu atlyginti žalą¹⁶⁵.

Trečiasis kriterijus, analizuojamas vertinant finansines paslaugas teikiančio subjekto ir tarpininko, veikiančio priimančiojoje valstybėje narėje, santykius – ar nepriklausomam asmeniui suteikti įgaliojimai yra nuolatinio pobūdžio. Tai reiškia, kad nepriklausomam asmeniui suteikti įgaliojimai nėra terminuoti, jie suteikti ne pavieniam pavedimui ar veiklai, vykdomai trumpą bei ribotą laikotarpį, o tęsinei veiklai¹⁶⁶.

Apibendrintai, galima teigti, kad nurodyti kriterijai padeda atriboti atvejus, kuomet finansines paslaugas teikiantis subjektas kitoje valstybėje narėje naudojasi nepriklausomo asmens tarpininkavimo paslaugomis teikdamas paslaugas paslaugų teikimo laisvės prasme, nuo atvejų, kuomet tokiu būdu yra įgyvendinama įsisteigimo laisvė. Kita vertus, kiekviena situacija reikalauja individualaus vertinimo, pagrįsto faktinėmis aplinkybėmis, kurio metu būtų nagrinėjami ne tik šie trys kriterijai, bet ir bendrieji šių dviejų Europos Sąjungos laisvių atribojimo kriterijai. Taip pat pažymėtina, kad konstatuoti finansines paslaugas teikiančio subjekto įsisteigimą kitoje valstybėje galima tik tais atvejais, jei apibūdinti kriterijai yra tenkinami nepriklausomam asmeniui (tarpininkui) teikiant būtent finansines paslaugas. Jei nepriklausomas asmuo priimančiojoje valstybėje narėje, pavyzdžiui, yra įgaliotas valdyti finansines paslaugas teikiančio subjekto nekilnojamąjį turtą ir tik šioje dalyje galime

---

¹⁶⁴ *Cit. Op.* 101, p. 12.

¹⁶⁵ *Cit. Op.* 15, p. 10.

¹⁶⁶ *Ibid.*, p. 11.

konstatuoti nuolatinių įgaliojimų buvimą, finansines paslaugas teikiantis subjektas nebus laikomas įsisteigusiu priimančiojoje valstybėje narėje.

3.2.1.3. Atvejai, kurie nėra laikomi įsisteigimu

Europos Komisija Draudimo paslaugų komunikate išskyrė atvejus, kuomet automatiškai nėra laikoma, kad draudimo paslaugas teikiantis subjektas „pažeidžia“ laisvės teikti paslaugas ribas. T.y. atvejai kai: (i) naudojamos priimančiosios valstybės narės draudimo rizikos vertintojų ir/ar žalų administratorių, ir/ar asmenų, surenkančių iš potencialių draudėjų prašymus sudaryti draudimo sutartis ir persiunčiančių juos draudikui, bet neturinčių teisės patiekti sudaryti draudimo sutarčių, (angl. - *canvassers*), ir/ar advokatų, ir/ar medikų, ir/ar aktuarijų paslaugomis; (ii) priimančiojoje valstybėje narėje įsteigiama „nuolatinė struktūra“, kuria naudojamos draudimo įmokoms surinkti ir/ar reikalavimams atlyginti žalą surinkti ir persiųsti draudimo bendrovei priimti sprendimą sutikti/nesutikti su reikalavimu, ir/ar administruoti draudiminiams įvykiams (pavyzdžiui, mokėti draudimines įmokas)¹⁶⁷.

Pirmosios grupės atvejais, naudojimas kitų asmenų išvardintomis paslaugomis pateisinamas tuo, kad tokių asmenų paslaugos yra reikalingos nepriklausomai nuo to, ar paslaugos teikiamos paslaugų teikimo laisvės, ar įsisteigimo laisvės pagrindu. T.y. šie asmenys atlieka technines funkcijas ir nėra įgalioti sukurti teises ir pareigas draudikui, vien naudojimas jų paslaugomis neparodo, kad draudikas siekia veikti nuolatos bei integruotis į priimančiosios valstybės narės ekonomiką. Tokie asmenys ne tarpininkauja paslaugų teikime, o patys suteikia paslaugas draudikui, kad jis galėtų suteikti paslaugas. Šių asmenų paslaugos gali būti prilyginamos *Gerbhard* byloje nurodytai būtinajai infrastruktūrai, kuri yra reikalinga paslaugoms teikti. Kita vertus, negalima neigti atvejo, kuomet ilgalaikiai draudiko ir šias paslaugas teikiančių asmenų santykiai gali būti nulemti nuolatinės draudiko veiklos priimančiojoje valstybėje. Todėl naudojimas tokių asmenų paslaugomis reikia vertinti ne kaip *prima facie* įrodymą, kad draudikas yra įsisteigęs, o kaip vieną iš faktinių aplinkybių bendrame situacijos kontekste.

Antrosios grupės pagrindimas taip pat kyla ir *Gerbhard* bylos, kurioje suformuota nuostata leidžia teikiant paslaugas priimančiojoje valstybėje narėje apsirūpinti kokia nors infrastruktūra. Kita vertus, tai nesukuria prezumpcijos, kad tokio pobūdžio infrastruktūros

---

¹⁶⁷ *Ibid.*, p. 11.

turėjimas rodo, kad draudikas naudojasi paslaugų teikimo laisve teikdamas paslaugas. Todėl, kaip ir pirmosios grupės atveju, reikia vertinti visas faktines aplinkybes konkrečioje situacijoje norint nustatyti kuria laisve naudojantis yra teikiamos paslaugos.

Kaip minėta, nagrinėti atvejai, kuomet nėra automatiškai laikoma, kad subjektas yra įsisteigęs priimančiojoje valstybėje narėje, yra įtvirtinti Europos Komisijos komunikate, skirtame draudimo paslaugų teikimui apžvelgti. Todėl kyla klausimas, ar šie atvejai gali būti taikomi ir bankininkystės bei investicinėms paslaugoms? Svarbu atsižvelgti į tai, kad Draudimo paslaugų komunikate nurodyti atvejai iš esmės gali būti grindžiami *Gerbhard* byloje suformuota doktrina, kurios taikymas nėra ribojamas draudimo ar finansinėmis paslaugomis. Pateiktų atvejų sąrašas nėra galutinis. Juos vienija tai, kad jie *per se* negali parodyti finansines paslaugas teikiančio subjekto ketinimo, t.y. ar jis nori laikinai teikti paslaugas, ar jis siekia integruotis į priimančiosios valstybės narės ekonomiką. Kiekvienu atveju yra būtina detali faktinių aplinkybių analizė siekiant atsakyti, ar naudojimasis tam tikrų subjektų paslaugomis bei infrastruktūros turėjimas yra tik būtinos sąlygos paslaugų teikimui, ar tai yra subjekto įsisteigimo priimančiojoje valstybėje narėje dalis. Žinoma, yra akivaizdu, kad Draudimo paslaugų komunikate įvardinti atvejai yra susieti su draudimo paslaugomis, todėl automatiškas jų pritaikymas bankininkystės ir investicinėms paslaugoms nėra galimas. Tačiau svarbu identifikuoti anksčiau aptartas dvi grupes, t.y. naudojimasis tam tikromis kitų asmenų priimančiojoje valstybėje narėje paslaugomis ir tam tikros infrastruktūros turėjimas. Būtent šios galimybės neabejotinai egzistuoja ir bankininkystės bei investicinių paslaugų teikimo, naudojantis paslaugų teikimo laisve, atvejais.

3.2.2. Elektroninės mašinos

Antroji situacija, kuri kelia diskusijas finansinių paslaugų teikimo laisvės ir įsisteigimo laisvės atribojimo prasme, yra finansinių paslaugų teikimas elektroninių mašinų pagalba. Elektroninės mašinos yra suprantamos kaip automatizuoti aparatai, kurie suteikia klientams galimybę gauti tam tikras finansines paslaugas be tiesioginio kontakto su finansinių paslaugų teikėju. T.y. esminis bruožas, kad elektroninės mašinos veikia automatizuotu būdu be realiu laiku atliekamo finansinių paslaugų teikėjo jų valdymo. Jei tam tikras elektroninis prietaisas tik sudaro sąlygas klientui susisiekti su paslaugų teikėju nuotoliniu būdu, tai nebus laikoma elektronine mašina šios problemos kontekste.

Elektroninė mašina negali būti pripažinta kaip finansines paslaugas teikiančio subjekto įsisteigimas, kadangi ji neturi „žmogiškojo“ administravimo (angl. - *human managment*)¹⁶⁸. T.y. pats finansines paslaugas teikiantis subjektas nereziduoja priimančiojoje valstybėje narėje. Kaip buvo nurodyta anksčiau, *Daily Mail* byloje generalinio advokato Darmon išvadoje buvo nurodyta, kad vienas iš integracijos į priimančiosios valstybės narės ekonomiką kriterijų yra fizinis įsisteigimas toje valstybėje narėje. Vien techninės priemonės buvimas negali leisti konstatuoti, kad šis kriterijus yra tenkinamas. Be to, kaip minėta, elektroninės mašinos veikia automatizuotai. Tai lemia, kad jomis gali būti suteikiamos tik iš anksto užprogramuotos finansinės paslaugos (kurių suteikimas dažnai būna susietas su finansinių paslaugų teikėju anksčiau sudaryta sutartimi), t.y. tokiu būdu nėra galimybės įvertinti visus individualaus atvejo rizikos kriterijus ir juos patikrinti. Todėl norint gauti sudėtingesnes finansines paslaugas, klientui reikia kreiptis į paslaugų teikėją tiesiogiai. Visa tai lemia, kad vien elektroninės mašinos buvimas priimančiojoje valstybėje narėje nėra laikomas finansines paslaugas teikiančio subjekto įsisteigimu.

Pažymėtina, kad vien faktas, jog priimančiojoje valstybėje narėje yra paskirtas atsakingas asmuo už elektroninės mašinos priežiūrą, jos aprūpinimą ir remontavimą, jei atsiranda techninių problemų, negali keisti išvados, kad vien tik elektroninės mašinos buvimas, atsietai nuo kitų galimų finansines paslaugas teikiančio subjekto veiklos priimančiojoje valstybėje narėje formų, nereiškia finansines paslaugas teikiančio subjekto įsisteigimo.

Europos komisijos Finansinių paslaugų ir Draudimo paslaugų komunikatuose yra akcentuojama, kad nėra itin tikėtina, kad elektroninė mašina yra vienintelis finansines paslaugas teikiančio subjekto veiklos vykdymo būdas priimančiojoje valstybėje. Todėl, jei priimančiojoje valstybėje narėje finansines paslaugas teikiantis subjektas yra įsisteigęs filialo, atstovybės ar kitomis formomis, elektroninė mašina laikoma susieta su įsisteigimu šia forma. Tai lemia, kad tokiais atvejais elektroninė mašina bus laikoma kaip finansines paslaugas teikiančio subjekto įsisteigimo priimančiojoje valstybėje narėje dalis¹⁶⁹.

Kita vertus, jei elektroninė mašina yra vienintelis finansines paslaugas teikiančio subjekto veiklos būdas priimančiojoje valstybėje narėje, tokia veikla, Europos Komisijos nuomone, yra traktuotina kaip paslaugų teikimas paslaugų teikimo laisvės prasme¹⁷⁰.

---

¹⁶⁸ *Cit. Op.* 15, p. 12; *Cit. Op.* 101, p. 13.

¹⁶⁹ *Ibid.*

¹⁷⁰ *Ibid.*

Apibendrintai galima konstatuoti, kad Europos Komisijos pateikti išaiškinimai nustatė aiškias ribas vertinant elektronines mašinas laisvių atribojimo kontekste. Elektroninės mašinos naudojimas, teikiant finansines paslaugas, *per se* nelemia subjekto įsisteigimo priimančiojoje valstybėje, todėl, norint konstatuoti įsisteigimą, būtina nustatyti kitas faktines aplinkybes, kurios rodytų finansines paslaugas teikiančio subjekto integraciją į priimančiosios valstybės narės ekonomiką.

3.2.3. Paslaugų teikimas nuotolinio ryšio priemonėmis

Tais atvejais, kuomet paslaugų teikėjas ir paslaugų gavėjas reziduoja skirtingose valstybėse narėse, o finansinės paslaugos yra teikiamos nuotolinio ryšio priemonių¹⁷¹ pagalba, kyla klausimas ar nuolatinis paslaugų teikimas nuotolinio ryšio priemonėmis gali lemti pripažinimą, kad finansinių paslaugų teikėjas yra įsisteigęs priimančiojoje valstybėje narėje.

ETT *Alpine Investments* byloje nurodė, kad SESV 56 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad jis yra taikomas paslaugoms, kurias teikėjas siūlo telefonu kitose valstybėse narėse įsisteigusiems potencialiems gavėjams ir teikia jas neišvykdamas iš valstybės narės, kurioje yra įsisteigęs¹⁷².

*Gambelli*¹⁷³ byloje ETT pastebėjo, kad iš *Alpine Investments* byloje pateikto aiškinimo yra matyti, kad SESV 56 straipsnis taikomas paslaugoms, kurias vienoje valstybėje narėje įsisteigęs paslaugų teikėjas internetu (taigi – nepersikeldamas) teikia kitoje valstybėje narėje reziduojantiems paslaugų gavėjams¹⁷⁴. Be to, laisvė teikti paslaugas apima ne tik paslaugų teikėjo laisvę siūlyti ir teikti paslaugas kitoje valstybėje narėje nei ta, kurioje yra teikėjas, įsisteigusiems gavėjams, bet ir laisvę paslaugų gavėjui gauti ir naudotis kitoje valstybėje narėje įsteigto teikėjo paslaugomis ir tai daryti be apribojimų¹⁷⁵.

Kaip matyti iš pateiktų ETT sprendimų, paslaugų teikimas nuotolinėmis priemonėmis kitoje valstybėje narėje reziduojančiam paslaugų gavėjui laikomas pasinaudojimu paslaugų

---

¹⁷¹ Nuotolinėmis ryšio priemonėmis laikomos bet kokios priemonės, kurios, paslaugų teikėjui ir paslaugų gavėjui vienu metu fiziškai nebūnant toje pačioje fizinėje vietoje, gali būti naudojamos nuotoliniu būdu teikiant paslaugas.

¹⁷² *Cit. Op.* 60, 22 punktas.

¹⁷³ Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2003 m. lapkričio 06 d. sprendimas byloje C-243/01, *Gambelli ir kt.* (2003), ECR I-13031.

¹⁷⁴ *Ibid.*, 54 punktas.

¹⁷⁵ *Cit. Op.* 58, 16 punktas; Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 1999 m. spalio 26 d. sprendimas byloje C-294/97, *Eurowings Luftverkehr* (1997), ECR I-07447, 33-34 punktai.

teikimo laisve. Toks aiškinimas yra suderinamas ir su Europos Komisijos pozicija dėl paslaugų teikimo elektroninių mašinų pagalba bei *Daily Mail* byloje generalinio advokato Darmon išvadoje nurodytu fizinio įsisteigimo priimančiojoje valstybėje narėje, kaip integracijos į priimančiosios valstybės narės ekonomiką, kriterijumi.

Tokia išvada yra nedviprasmiška atvejais, kuomet nuotolinio ryšio priemonė priklauso paslaugos gavėjui. Tačiau kyla klausimas, ar tais atvejais, kuomet finansinių paslaugų teikėjas priimančiojoje valstybėje narėje sukuria infrastruktūrą, kuri iš esmės yra prieiga, suteikianti galimybę paslaugų gavėjui nuotolinių priemonių pagalba bendrauti su finansinių paslaugų teikėju ir gauti finansines paslaugas šių priemonių pagalba, neturėtų būti laikoma, kad tokios infrastruktūros pagalba yra įsisteigiama priimančiojoje valstybėje narėje. Šiuo atveju dėmesį reikia atkreipti į pagrindinę taisyklę, kurios pagalba yra atskiriamas paslaugų teikimas nuo įsisteigimo laisvės, t.y. sienos kirtimo elementą. Finansinių paslaugų teikėjui priimančiojoje valstybėje tik sukūrus infrastruktūrą, kurios pagalba yra galimas paslaugų teikimas, išlieka sienos kirtimo elementas teikiant paslaugas. T.y. tokiu atveju paslaugų teikėjas ir paslaugų gavėjas vis tiek yra skirtingose valstybėse narėse ir todėl tokia veikla nėra laikytina įsisteigimu.

Išvados

1. Lietuvos Respublikos įstatymai, reglamentuojantys finansinių paslaugų teikimą, nepateikia „finansinių paslaugų“ sąvokos apibrėžimo. Įvertinus lingvistinę sąvokos prasmę ir sistemiškai išanalizavus teisės aktų nuostatas, „finansines paslaugas“ siūlytina apibrėžti kaip specifinio subjekto (kredito įstaigos, mokėjimo įstaigos, elektroninių pinigų įstaigos, finansų maklerio įmonės, finansų patarėjo, draudimo bendrovės ar kitos įstatymuose numatytos formos subjekto), turinčio teisę užsiimti finansinių paslaugų, ar jų dalies, teikimo veikla, asmenims teikiamą pagalbą/tarpininkavimą vykdant operacijas, glaudžiai susijusias su pinigais, kurios atitinka įstatymuose numatytos(-ų) finansinės(-ių) paslaugos(-ų) bruožus.

2. Finansines paslaugas sąlyginai galima suskirstyti į tris grupes: (i) bankininkystės paslaugos; (ii) investicinės paslaugos; (iii) draudimo paslaugos. Bankininkystės paslaugų skiriamasis bruožas yra tai, kad joms būdingas skolinimasis/skolinimas ir su mokėjimais susijusi veikla. Investicines paslaugas identifikuojantis bruožas - siekis uždirbti ir su tuo susijusi egzistuojanti rizika. Draudimo paslaugų specifinis bruožas - draudėjo siekis išvengti praradimų. Atsižvelgiant į nurodytą finansinių paslaugų specifiškumą ir tai, kad jos yra tiesiogiai susijusios su pinigais bei ekonomika, matyti, kad žalingi veiksmai teikiant finansines paslaugas gali paveikti visą finansų sistemą ir sukelti didelę žalą. Todėl tokių paslaugų teikėjams teisės aktuose yra įtvirtinti specialūs reikalavimai. Vienas iš jų - licencijos gavimas veiklai vykdyti. Toks reikalavimas *per se* riboja pasinaudojimą finansinių paslaugų teikimo ir įsisteigimo laisvėmis. Šį ribojimą panaikina įtvirtintas „Europinio paso“ principas, kurio dėka finansinių paslaugų teikėjas, turintis licenciją vienoje valstybėje narėje, šios licencijos pagrindu gali teikti paslaugas ar įsisteigti priimančiojoje valstybėje narėje.

3. Probleminis klausimas, kuris kyla teikiant paslaugas (naudojantis paslaugų teikimo laisve), - ar reikalinga pranešimo procedūra (norint pasinaudoti „Europiniu pasu“), kuomet paslaugos teikiamos nuotolinio ryšio priemonėmis? Atsakymą lemia „charakterizuojančio veiksmo atlikimo vietos“ kriterijus. Remiantis juo, bankininkystės ir investicinėms paslaugoms, tokiais atvejais, nėra būtina pranešimo procedūra, tuo tarpu teikiant draudimo paslaugas – ji yra būtina.

4. Teisinis reguliavimas nėra pakankamai aiškus atsakant į klausimą, kokia apimtimi gali būti taikomos priimančiosios valstybės narės teisės aktų nuostatos įsisteigimo „Europinio paso“ pagrindu atveju. Manytina, kad teisingas požiūris yra toks, kad priimančiosios valstybės teisės normos licencijos išdavimo procedūros, licencijos galiojimo ir subjekto

veiklos kontrolės srityse gali būti taikomos tik tiek, kiek tai būtina viešojo intereso principo įgyvendinimo užtikrinimui, tuo tarpu paslaugų teikimo sąlygas reglamentuoja išimtinai priimančiosios valstybės teisės aktai.

5. „Valstybės narės sienos kirtimas“ ir „integracija į priimančiosios valstybės narės ekonomiką“ - du bendrieji kriterijai, kuriais remiantis atribojama paslaugų teikimo laisvė ir įsisteigimo laisvė. Pažymėtina, kad valstybės narės sienos kirtimo elementas nepadaeda atriboti šių laisvių kuomet paslaugų teikėjas vyksta į priimančiąją valstybę narę teikti paslaugų. Būtent tokiais atvejais kyla daugiausia neaiškumų, kurios laisvės nuostatos turėtų būti taikomos. Kaip pagrindinis kriterijus, kuris padeda išspręsti šią problemą, doktrinoje dažniausiai nurodomas paslaugų teikimo laikinumas, kuris aiškinamas *Gerbhard* byloje suformuotais veiklos trukmės, reguliarumo, periodiškumo ir tęstinumo požymiais. Autoriaus nuomone, sisteminė Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktikos analizė leidžia teigti, kad toks požiūris yra per siauras. Manytina, kad tinkamu kriterijumi turėtų būti laikomas „integracijos į priimančiosios valstybės narės ekonomiką“ kriterijus, kuris apima tris ne kumuliatyvinis elementus: (i) paslaugų teikimo laikinumą; (ii) pastovų ekonominės veiklos pagrindą; (iii) veiklos centrą.

6. Bendrųjų atribojimo kriterijų, siekiant atriboti judėjimo laisves, gali nepakakti atvejais, kuomet finansines paslaugas teikiantis subjektas priimančiojoje valstybėje narėje, paslaugoms teikti, naudojami nepriklausomo asmens (tarpininko) paslaugomis. Tokiu atveju atribojimas tarp paslaugų teikimo laisvės ir įsisteigimo laisvės atliekamas papildomai analizuojant ar: (i) finansines paslaugas teikiančio subjekto paskirtas atstovauti nepriklausomas asmuo yra pavaldus atstovaujamo finansines paslaugas teikiančio subjekto nurodymams bei kontrolei; (ii) paskirtam atstovauti nepriklausomam asmeniui yra suteikti įgaliojimai sukurti teises ir pareigas atstovaujamam finansines paslaugas teikiančiam subjektui trečiųjų asmenų atžvilgiu; (iii) paskirtam atstovauti nepriklausomam asmeniui suteikti įgaliojimai yra nuolatinio pobūdžio. Jei šie kriterijai tenkinami, laikytina, kad yra pasinaudota įsisteigimo laisve.

7. Elektroninės mašinos naudojimas, teikiant finansines paslaugas, *per se* nelemia subjekto įsisteigimo priimančiojoje valstybėje narėje. Norint konstatuoti įsisteigimą, būtina nustatyti kitas faktines aplinkybes, kurios rodytų finansinių paslaugų teikėjo integraciją į priimančiosios valstybės narės ekonomiką.

8. Finansinių paslaugų teikimas naudojant nuotolinio ryšio priemones traktuotinas kaip veikla naudojantis paslaugų teikimo laisve, nepriklausomai nuo to, ar nuotolinio ryšio priemonė, naudojama paslaugų gavėjo, esančio kitoje valstybėje narėje, priklauso pačiam paslaugos gavėjui, ar finansinių paslaugų teikėjas priimančiojoje valstybėje narėje yra sukūręs infrastruktūrą, kuri iš esmės yra prieiga, suteikianti galimybę paslaugų gavėjui nuotolinių priemonių pagalba bendrauti su finansinių paslaugų teikėju ir gauti finansines paslaugas šių priemonių pagalba.

Literatūros sąrašas

I. Teisės norminiai aktai:

Europos Sąjungos teisės aktai:

1. Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinė redakcija. OL, 2010, C 83, p. 43.
2. 2009 m. rugsėjo 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/110/EB dėl elektroninių pinigų įstaigų steigimosi, veiklos ir riziką ribojančios priežiūros. OL, 2009 L 267, p. 7.
3. 2007 m. lapkričio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2007/64/EB dėl mokėjimo paslaugų vidaus rinkoje. OL, 2007 L 319, p. 1.
4. 2006 m. birželio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2006/48/EB dėl kredito įstaigų veiklos pradėjimo ir vykdymo. OL, 2006 L 177, p. 1.
5. 2005 m. rugsėjo 7 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/36/EB dėl profesinių kvalifikacijų pripažinimo. OL, 2005 L 255, p. 22.
6. 2004 m. balandžio 21 d. Europos parlamento ir Tarybos direktyva 2004/39/EB dėl finansinių priemonių rinkų. OL, 2004 L 145, p.1.
7. 2002 m. rugsėjo 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2002/65/EB dėl nuotolinės prekybos vartotojams skirtomis finansinėmis paslaugomis. OL, 2002 L 271, p. 16.
8. 2000 m. birželio 08 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva 2000/31/EB dėl kai kurių informacinės visuomenės paslaugų, ypač elektroninės komercijos, teisinių aspektų vidaus rinkoje. OL, 2000 L 178, p. 1.

Lietuvos teisės aktai:

1. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262.
2. Lietuvos Respublikos elektroninių pinigų ir elektroninių pinigų įstaigų įstatymas. Valstybės žinios, 2011, Nr. 163-7759.
3. Lietuvos Respublikos finansinių priemonių rinkų įstatymas. Valstybės žinios, 2007, Nr. 17-627; 2011, Nr. 145-6818.

4. Lietuvos Respublikos bankų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2004, Nr. 54-1832.
5. Lietuvos Respublikos draudimo įstatymas. Valstybės žinios, 2003, Nr. 94-4246; 2011, Nr. 145-6816.
6. Lietuvos Respublikos pensijų kaupimo įstatymas. Valstybės žinios, 2003, Nr. 75-3472; 2011, Nr. 146-6822.
7. Lietuvos Respublikos finansų įstaigų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2002, Nr. 91-3891.
8. Lietuvos Respublikos mokėjimų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 1999, Nr. 97-2775; 2009, Nr. 153-6888.
9. Lietuvos Respublikos papildomo savanoriško pensijų kaupimo įstatymas. Valstybės žinios, 1999, Nr. 55-1795; 2003, Nr. 75-3473; 2011, Nr. 146-6823.
10. Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 1994, Nr. 94-1833; 2007, Nr. 12-488.
11. 2007 m. gegužės 31 d. Lietuvos Respublikos vertybinių popierių komisijos nutarimas Nr. 1K-22 „Dėl investicinių paslaugų teikimo ir klientų pavedimų priėmimo ir vykdymo taisyklių patvirtinimo“. Valstybės žinios, 2007, Nr. 64-2500.

II. Specialioji literatūra

1. ANDRENAS, M., ROTH, W. H. *Services and free movement in EU law*. United States: Oxford University Press, 2004.
2. BARNARD, C. *Europos Sąjungos materialinė teisė*. Vilnius: Eugrimas, 2006, II t.
3. BREUSS, F., FINK, G., GRILLER, S. *Financial Integration in Europe: Effects on Markets and Economic Growth*. Austria: Springer, 2008.
4. CASU, B., GIRARDONE, C., MOLYNEUX, P. *Introduction to banking*. Harlow: Pearson Education Limited, 2006.
5. CHALMERS, D., DAVIES, G., MONTI, G. *European Union Law: cases and materials* (2nd ed.). New York: Cambridge university press, 2010.
6. CRAIG, P. P., DE BURCA, G. *EU-Law: Text, Cases, and Materials* (3rd ed). United States of America: Oxford University Press, 2003.

7. DRAGOMIR, L. *European Prudential Banking Regulation and Supervision*. New York: Routledge, 2010.
8. EHLERS, D., BECKER, U. *European fundamental rights and freedoms*. Germany: Walter de Gruyter, 2007.
9. FRENZ, W. *Handbuch Europarecht: Europäische Grundfreiheiten*. Austria: Springer, 2004.
10. GARNER, B. *Black's Law Dictionary*. 8th ed. New York: Thomson Reuters, 2004.
11. GITMAN, L. J., JOECHNK, M. D. *Fundamentals of Investing*. Boston: AWL, 1996.
12. GKOUTZINIS, A. *Internet Banking And the Law in Europe: Regulation, Financial Integration And Electronic Commerce*. United Kingdom: Cambridge university press, 2006.
13. HATZOPOULOS, V. *Legal Aspects in Establishing the Internal Market for services*. [interaktyvus]. 2007, Nr. 6 [žiūrėta 2012 m. kovo 02 d.], p. 9. Prieiga per internetą: <http://www.coleurope.net/file/content/studyprogrammes/law/studyprog/pdf/ResearchPaper_6_2007_Hatzopoulos.pdf> [žiūrėta 2012 m. kovo 02 d].
14. International Association of Insurance Supervisors. *Glossary of terms, S.I.* 2006.
15. KACZOROWSKA, A. *European Union Law* (2nd ed.). New York: Routledge, 2011.
16. KONTAUTAS, T. *Draudimo sutarčių teisė*. Vilnius: Justitia, 2007.
17. LOMNICKA, E. *The Home Country Control Principle in the Financial Services Directives and the Case Law*. *European Business Law Review*, 2000, Nr. 11.
18. MACNEIL, I. *An introduction to the law on financial investment*. Oxford: Hart publishing, 2005.
19. MOUSSIS, N. *Access to European Union. Law, economics, policies* (16th ed.). S.I.: European Study Service, 2007.
20. STOREY, T., TURNER, C. *Unlocking EU Law* (2nd ed.). United Kingdom: Hodder Education, 2008.
21. TATHAM, A. F. *EC Law in practise: a case-study approach*. Hungary: HVG-ORAC, 2006.
22. USHER, J.A. *The Law of Money and Financial Services in the EC*. Oxford: Oxford University Press, 2000.
23. WOOD, P. R. *Law and practice of international finance*. London: Sweet and Maxwell, 2008.

24. ŽALTAUSKAITĖ-ŽALIMIENĖ, S. *Naujausios paslaugų teikimo laisvės tendencijos Europos Sąjungoje*. Jurisprudencija, 2005, Nr. 72-64.
25. ŽALTAUSKAITĖ-ŽALIMIENĖ, S. *Laisvas asmenų judėjimas pagal Europos Bendrijų teisę: įsisteigimo teisė*. Vilnius: Rosma, 2002.

III. Praktinė medžiaga

Europos Sąjungos teismų praktika

1. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2007 m. sausio 11 d. sprendimas byloje C-208/05, *ITC* (2007), ECR I-00181.
2. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2004 m. rugsėjo 07 d. sprendimas byloje C-456/02, *Trojani* (2004), ECR I-07573.
3. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2004 m. rugsėjo 07 d. sprendimas byloje C-347/02, *Commission v. France* (2004), ECR I-07557.
4. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2003 m. gruodžio 11 d. sprendimas byloje C-215/01, *Schnitzer* (2003), ECR I-14847.
5. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2003 m. lapkričio 06 d. sprendimas byloje C-243/01, *Gambelli ir kt.* (2003), ECR I-13031.
6. 2002 m. rugsėjo 17 d. generalinio advokato Misho išvada byloje C-215/01, *Schnitzer* (2003), ECR I-14847.
7. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2001 m. gruodžio 03 d. sprendimas byloje C-59/00, *Vestergaard* (2001), ECR I-09505.
8. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2001 m. lapkričio 20 d. sprendimas byloje C-268/99, *Jany* (2001), ECR I-08615.
9. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2000 m. balandžio 11 d. sprendimas sujungtose bylose C-51/96 ir C-191/97, *Deliege* (2000), ECR I-02549.
10. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 1999 m. spalio 26 d. sprendimas byloje C-294/97, *Eurowings Luftverkehr* (1997), ECR I-07447.
11. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 1995 m. lapkričio 30 d. sprendimas byloje C-55/94, *Gebhard v. Consiglio dell'Ordine degli Avvocati e Procuratori di Milano* (1995), ECR I-04165.

12. 1995 m. birželio 20 d. generalinio advokato Leger išvada byloje C-55/94, *Gebhard v. Consiglio dell'Ordine degli Avvocati e Procuratori di Milano* (1995), ECR I-04165;
13. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 1995 m. gegužės 10 d. sprendimas byloje C-384/93, *Alpine Investments* (1995), ECR I-01141.
14. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 1994 m. kovo 24 d. sprendimas byloje C-275/92, *Schindler* (1994), ECR I-01039.
15. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 1993 m. spalio 05 d. sprendimas byloje C-23/93, *TV10* (1993), ECR I-04795.
16. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 1991 m. liepos 25 d. sprendimas byloje C-221/89, *The Queen v. Secretary of State for Transport, ex parte Factortame Ltd* (1991), ECR I-03905.
17. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 1991 m. balandžio 23 d. sprendimas byloje C-41/90, *Hofner & Elser* (1991), ECR I-01979.
18. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 1991 m. vasario 26 d. sprendimas byloje C-180/89, *Commission v. Italy* (1991), ECR 00709.
19. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 1988 m. spalio 05 d. sprendimas byloje C-196/87, *Steymann v. Staatssecretaris van Justitie* (1988), ECR 06159.
20. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 1988 m. rugsėjo 28 d. sprendimas byloje C-81/87, *Daily mail & General Trust PLC* (1988), ECR 05483.
21. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 1988 m. rugsėjo 27 d. sprendimas byloje C-263/86, *Humbel & Edel* (1988), ECR I-05365.
22. 1988 m. birželio 07 d. generalinio advokato Darmon išvada byloje C-81/87, *Daily mail & General Trust PLC* (1988), ECR 05483.
23. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 1986 m. gruodžio 04 d. sprendimas byloje C-252/83, *Commission v. Denmark* (1986), ECR 03713.
24. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 1986 m. gruodžio 04 d. sprendimas byloje C-205/84, *Commission v. Germany*. (1986), ECR 03755.
25. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 1984 m. sausio 31 d. sprendimas byloje C-286/82, *Luisi and Carbone* (1984), ECR 00377.
26. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 1981 m. kovo 18 d. sprendimas byloje C-139/80, *Blanckaert & Willems v. Trost* (1981), ECR 00819.

27. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 1978 m. lapkričio 22 d. sprendimas byloje C-33/78, *Somafer* (1978), ECR 02183.
28. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 1978 m. spalio 24 d. sprendimas byloje C-15/78, *Koestler* (1978), ECR 01971.
29. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 1976 m. spalio 06 d. sprendimas byloje C-14/76, *De Bloos v. Bouyer* (1976), ECR 01497.
30. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 1974 m. birželio 21 d. sprendimas byloje C-2/74, *Reyners* (1974), ECR 00631.
31. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 1974 m. gruodžio 03 d. sprendimas byloje C-33/74, *van Binsbergen* (1974), ECR 01229.
32. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 1974 m. balandžio 30 d. sprendimas byloje C-155/73, *Sacchi* (1974), ECR 00409.

Lietuvos Respublikos teismų praktika:

1. Lietuvos Vyriausiojo Administracinio Teismo 2011 m. kovo mėn. 7 d. sprendimas administracinėje byloje AB „SEB bankas“ v. Lietuvos Respublikos vertybinių popierių komisija, bylos Nr. A-63-2604-11.
2. Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. vasario mėn. 11 d. sprendimas civilinėje byloje AB „Swedbank“ v. UAB „Jundos plokštė“, T. V. ir I. V., bylos Nr. Nr. 2-677-527/2010.

Kiti dokumentai:

1. 2000 m. vasario 16 d. Europos Komisijos komunikatas 2000/C 43/03 „*Freedom to provide services and the general good in the insurance sector*“. OJ, 2000 C 43, p. 5.
2. Europos Komisija komunikatas COM(1999)232 „*Implementing the framework for financial markets: Action Plan*“ [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011 m. lapkričio 27 d.]. Prieiga per internetą:
<http://ec.europa.eu/internal_market/finances/docs/actionplan/index/action_en.pdf>
[Žiūrėta 2011 m. lapkričio 27 d.].
3. Europos Komisija komunikatas COM(98)625 „*Financial services: building a framework for action*“ [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011 m. lapkričio 27 d.]. Prieiga per internetą:

- http://ec.europa.eu/internal_market/finances/docs/actionplan/index/fs_en.pdf [žiūrėta 2011 m. lapkričio 27 d.];
4. 1997 m. birželio 20 d. Europos komisijos komunikatas SEC(97) 1193 final „*Freedom to provide services and the interest of the general good in the second banking directive*”. OJ, 1998 C 167, p. 27.
  5. Europos Komisija *Baltoji knyga COM(85) 310 final „Completing the internal market”* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2012 m. vasario 24 d.]. Prieiga per internetą: http://europa.eu/documents/comm/white_papers/pdf/com1985_0310_f_en.pdf > [žiūrėta 2012 m. vasario 24 d.].
  6. Lietuvos Respublikos draudimo priežiūros komisija *pozicija dėl Lietuvos Respublikos draudimo įmonių teisės teikti paslaugas ir įsisteigimo laisvės atskyrimo* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011 m. gruodžio 06 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.dpk.lt/files/pozicija20070102.doc> > [žiūrėta 2011 m. gruodžio 06 d.].
  7. Pasaulio prekybos organizacijos susitarimas dėl finansinių paslaugų [interaktyvus]. [Žiūrėta: 2011 m. gruodžio 09 d.]. Prieiga per internetą: http://www.wto.org/english/tratop_e/serv_e/10-anfin_e.htm > [žiūrėta: 2011 m. gruodžio 09 d.].

IV. Travaux préparatoires:

1. 2002 m. kovo 07 d. Europos Parlamento ir Komisijos direktyvos projektas COM/2002/0119 *final* dėl profesinių kvalifikacijų pripažinimo. OJ, 2002 C 181E, p. 183.

V. Kiti šaltiniai:

1. Europos Komisijos internetinis puslapis. *Draudimo paslaugas reglamentuojantys teisės aktai* [interaktyvus]. [Žiūrėta: 2011 m. gruodžio 11 d.]. Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/internal_market/insurance/legis-inforce_en.htm > [žiūrėta: 2011 m. gruodžio 11 d.].
2. Lietuvos bankų asociacija. *Statistika* [interaktyvus]. [Žiūrėta: 2012 m. vasario 19 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lba.lt/go.php/lit/Statistika/133> > [žiūrėta: 2012 m. vasario 19 d.].

3. Lietuvių kalbos žodynas. „*Finansai*“ [interaktyvus]. [Žiūrėta: 2011 m. gruodžio 06 d.].
Prieiga per internetą: <<http://www.lkz.lt/startas.htm>> [žiūrėta: 2011 m. gruodžio 06 d.].

Finansinių paslaugų teikimo laisvė ir įsisteigimo laisvė: atribojimo problemos

Santrauka

Darbe yra siekiama, atlikus finansinių paslaugų bruožų bei paslaugų teikimo laisvės ir įsisteigimo laisvės turinio analizę, nustatyti bendruosius paslaugų teikimo laisvės ir įsisteigimo kriterijus, kurių pagalba yra atribojamos šios dvi laisvės, o taip pat - pateikti finansinių paslaugų teikimo metu kylančių paslaugų teikimo laisvės ir įsisteigimo laisvės atribojimo problemų, kurioms išspręsti nėra pakankami bendrieji atribojimo kriterijai ar jų problematiškumas reikalauja detalesnės analizės, vertinimą.

Tyrimas atliekamas didžiausią dėmesį skiriant paslaugų teikimo laisvės ir įsisteigimo laisvės atribojimo kriterijų nustatymui bei sisteminiu jų vertinimo pateikimui, o taip pat – šių laisvių atribojimo problemų identifikavimui bei sprendimui. Be to, darbe yra analizuojami finansinių paslaugų sąvokos apibrėžimas bei pagrindiniai finansinių paslaugų bruožai, susisteminama Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika ir doktrinos pozicijos paslaugų teikimo laisvės ir įsisteigimo laisvės turinio klausimais, analizuojama, kokią reikšmę paslaugų teikimui vieningoje rinkoje turi įtvirtintas „Europinio paso“ principas.

Darbe, remiantis lingvistiniu, lyginamuoju, loginės analizės, sisteminiu ir kitais metodais bei įvertinus Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktiką, nustatyta, kad „valstybės narės sienos kirtimas“ ir „integracija į priimančiosios valstybės narės ekonomiką“ yra bendrieji kriterijai, kurie padeda atriboti paslaugų teikimo laisvę ir įsisteigimo laisvę. Tačiau yra pripažįstama, kad, teikiant finansines paslaugas, egzistuoja probleminės situacijos, kurios reikalauja detalesnės analizės. Tokiomis situacijomis yra laikomi atvejai, kuomet finansines paslaugas teikiantis subjektas priimančiojoje valstybėje narėje naudojami nepriklausomo asmens (tarpininko) paslaugomis, finansinės paslaugos yra teikiamos naudojantis elektroninėmis mašinomis arba nuotolinio ryšio priemonėmis. Siekiant teisinio aiškumo, darbe yra pateikiama detali šių situacijų analizė.

Problems of Distinguishing Freedom to Provide Financial Services from Freedom of Establishment

Summary

This work aims on setting general criteria helping to distinguish freedom to provide financial services and right of establishment, also to introduce an evaluation of problems, appearing when distinguishing freedom to provide services and right of establishment and exceeding scope of criteria or requiring a more detailed analysis because of its problematic origin. The work is based on content analysis of characteristics of financial services, also freedom to provide financial services and right of establishment.

The research is focused on setting criteria of freedom to provide financial services and right of establishment and systematic evaluation, also identification and solution of problems on distinguishing freedom to provide services and right of establishment. Further on, the work provides an analysis of definition of the financial services and introduces its main characteristics. Systematization of the EU Court of Justice practices and doctrine statements on issues, regarding freedom to provide services and right of establishment, also analysis how the "Single European Passport" principle influences services on the single market, are presented herein, too.

Application of linguistic, comparative, logical analysis, systemic and other methods and evaluation of practices of the EU Court of Justice allow to state that the main criteria, helping to distinguish freedom to provide services and right of establishment are "the Member State's border crossing" and "economical integration to the host Member State". However, it is obvious that some problematic situations appear when a provider of the financial services apply for an independent agent's services of the host state, also when financial services are provided using electronic or remote connection equipment. In order to ensure legal clarity, a detailed analysis of the mentioned situations is presented herein.